

CAMIL FLAMMARION

URANIA

TRADUCCIÓ DE

RAFEL PATXOT I JUBERT

BARCELONA

BIBLIOTECA POPULAR DE «L'AVENÇ»

1903

TIP. «L'AVENÇ»: RONDA DE L'UNIVERSITAT, 20

PRIMERA PART

LA MUSA DEL CEL

I

SOMNI D'ADOLESCENÇA

Jo tenia disset anys. Ella s deia Urania. ¿Era Urania una noia rossa, d'ulls blaus, un somni de primavera, una ignocenta encara que curiosa filla d'Eva? No, era senzillament, com en altre temps, l'una de les nou Muses, aquella qui presidia l'Astronomia, i el mirar celest de la qual animava i dirigia l chor de les esferes; era l'idea angelica que voleia al damunt de les pesantors terrestres; no tenia ni la carn frissosa, ni l cor quals palpitations se comuniquen a distancia, ni la calor tebia de la vida humana. No obstant, ella existia com en un món ideal, superior i sempre pur; i malgrat això, era prou humana pel seu nom, per la seva forma, pera produir sobre una ànima d'adolescent

una impressió viva i pregona, pera fer nàixer en aquesta ànima un sentiment indefinit, indefinible, d'admiració i gairebé d'amor.

El jove la qual mà encara no ha tocat el fruit diví de l'arbre del Paradís, aquell els quals llavis són romasos ignorants, el qual cor encara no ha parlat, els quals sentits se desperten al mig de la vaguetat de les aspiracions novelles, aquell present, en les hores de solitud i adhuc a través dels treballs intel·lectuals am que l'educació contemporània aclapara l seu cervell, aquell present el culte al qual ben tost deurà sacrificar, i personifica per endavant sota formes diverses el ser encisador que flota en l'atmosfera dels seus somnis. Vol, desitja encalçar aquest ser desconegut, més no gosa encara, i potser no gosaria mai en la candidesa de la seva admiració, si no l vingués a socórrer algun encoratjament. Si Chloe no sab, cal que l'indiscreta i curiosa Lycenion s'encarregui d'ensenyar a Daphnis.

Tot ço que ns parli de l'atracció encara desconeguda, ens pot encisar, sorprendre, seduir-nos. Un fred gravat, mostrant l'oval d'una cara pura; una pintura, encar que sia antiga, una escultura — sobre tot una escultura — desperta un nou moviment en nostres cors, la sang se precipita o se detura,

l'idea atravessa com un llampec el nostre front enrogit, i resta flotant en el nostre esperit somniador. Es el començament dels desitjos, es el començament de la vida, es l'auba d'una bella diada d'estiu anunciant la sortida del sol.

Pera mi, el meu primer amor, la meva passió adolescenta, tenia, no certament per objecte, més sí per causa determinant... un rellotge! Es prou estrany, més es així. Uns calculs molt insipids me prenien tota la tarde de dues a quatre hores: se tractava de corregir les observacions d'estels o de planetes fetes la nit abans, aplicant-hi les reduccions provinents de la refracció atmosfèrica que depèn de l'altura del barometre i de la temperatura. Són calculs tant senzills com enutjosos; se fan maquinalment, am l'ajuda de taules preparades i pensant en altres coses.

L'illustre Leverrier aleshores era director de l'Observatori de París. Gens artista, tenia, no obstant, en la seva sala de treball, un rellotge de bronzo daurat, d'un bonic estil, datant de la fi del Primer Imperi i degut al cisell d'En Pradier. El socol d'aquell rellotge representava, en baix relleu, la naixença de l'Astronomia en les planes d'Egipte. Una esfera celest maciça, cenyida d'un cercol zodiacal, sostinguda per esfinxes, dominava les

hores. Déus egipcians ornaven els costats. Més la bellesa d'aquella obra d'art consistia sobre tot en una encantadora estatueta d'Urania, noble, elegant, quasi diria majestuosa. La Musa celest era de peu. Am la mà dreta amidava ls graus de l'esfera estelada; la mà esquerra, caiguda, portava una petita ullera astronòmica. Soperbament envoltada se mantenia en l'actitud de la noblesa i de la grandor. Encara mai havia vist una fisionomia més bella que la seva. Il·luminada de ple, aquella fisionomia pura s mostrava seriosa i austera. Si la llum la tocava obliquament, devenia més aviat meditativa. Més si la llum venia de dalt i de costat, aquella cara encantada s'animava amb un somriús misteriós, el seu esguard tornava quasi acariciador, una serenitat exquisida feia lloc a l'expressió d'una mena d'alegria, d'amenitat i de ben-haurança que feia plaer de contemplar. Era com un cant interior, com una poètica melodia. Aquests canvis d'expressió veritablement feien viure l'estatua. Musa i deessa, era bella, era encisadora, era admirable.

Cada cop que era cridat vora l'eminent matemàtic, ço que més m'impresionava no era pas la seva glòria universal. Jo oblidava les fórmules de logaritmes, i adhuc el descobriment immortal de Neptú, pera gaudir l'en-

cis de l'obra d'En Pradier. Aquell bell cos, tant admirablement modelat sota la seva antiga vestidura, aquella graciositat del coll, aquella figura expressiva, atreien el meu mirar i corprenien el meu pensar. Ben sovint, quan vers quatre hores deixavem el despaig pera tornar a París, sotjava per la porta mig oberta l'absència del Director. Els mellors dies eren el dilluns i el dimecres, el primer per causa de les sessions de l'Institut, a les quals no mancava gaire; el segon per causa de les del «Bureau des longitudes», que defugia amb el major desdeny i que li feien deixar l'Observatori expressament pera mellor marcar el seu menyspreu. Llavors jo m'posava ben al davant de ma estimada Urania, la mirava a plaer, m'extasiava en la bellesa de les seves formes i me n'anava més satisfet, emperò no més feliç. Ella m'encantava, emperò m deixava recança.

Un vespre—el vespre en que vaig descobrir els seus canvis de fisionomia segons la claror—jo havia trobat la sala oberta de bat a bat, amb un llum posat sobre l'escalfa-panxes i illuminant la Musa amb un dels seus aspectes més seductors. La claror obliqua acariciava dolçament el front, les galtes, els llavis i el pit. L'expressió era meravellosa. M'hi vaig acostar i la vaig contemplar, im-

mobil de primer. Després me vingué l'idea de canviar el llum i de fer jugar la claror sobre les espatlles, els braços, el coll i la cabellera. L'estatua semblava viure, pensar, despertar-se i aduuc somriure. Sensació rara, sentiment estrany, n'estava verament enamorat; d'admirador m'havia tornat aimador. Llavors m'haurien sorprès de debò si m'haguessin assegurat que allò no era l veritable amor i que aquell platonisme sols era un somni infantivol. Arribà l director, sense estranyar-se de la meva presencia tant com jo hauria pogut témer (sovint se passava per aquella sala pera anar a les sales d'observació). Més al moment que jo posava l llum sobre l'escalfa-panxes, «Feu tard, per Jupiter!» me digué. I quan jo passava l llindar, «Es que foreu poeta?» afegí, amb un aire ple de desdeny, apoiant llargament sobre la penultima sillaba, com si hagués dit *poata*.

Hauria pogut replicar-li amb els exemples d'En Kepler, d'En Galileu, d'En d'Alembert, dels dos Herschel, i d'altres savis illustres, qui foren poetes al mateix temps que astronomes; hauria pogut retreure-li l record del primer director de l'Observatori mateix, En Jean Dominique Cassini, qui cantà Urania en versos llatins, italians i francesos; més els deixebles de l'Observatori no acostumaven

pas de replicar la més petita cosa al senador-director. Els senadors eren llavors uns personatges, i el director de l'Observatori era aleshores inamovible. I després, segurament, el nostre gran geometre hauria mirat el poema més meravellós del Dant, de l'Arioste, o d'En Hugo amb el mateix posat ple de desdeny que un bonic goç de Terra-Nova mira un got de vi que li acostin a la boca. Per altra banda, jo tenia culpa incontestablement.

Com me perseguia aquella encantadora figura d'Urania am totes les seves expressions delicioses de fisionomia! Era tant graciós el seu somriure! I a més, els seus ulls de bronzo tenien de vegades un mirar veritable. Sols li mancava la paraula. Altrament, la nit després, apenes adormit, la vaig tornar veure davant meu, la deessa sublim, i aquesta volta ella va parlar-me.

Oh! era ben viva! I quina boca més joliva! Hauria petonejat cada paraula... «Vina, — va dir-me, — vina al cel, allí dalt, lluny de la Terra; dominaras aquest baix món; contemplaras l'immens univers en sa grandaria. Tè, mira!»

II

LA MUSA DEL CEL

VIATGE ENTRE LS UNIVERSOS I ELS MONS
LES HUMANITATS DESCONEGUDES

Llavors vegí la Terra que queia en les profunditats badades de l'immensitat; les cupoles de l'Observatori, París illuminat, baixava depressa; tot sentint-me immobilitat, tinguí una impressió semblant a la que se sent en glòb quan, aixecant-se enlaire, se veu baixar la Terra. Vaig pujar, pujar llargtemps, arrossegat per una embranzida mágica vers el zenit inaccessible. Urania era a prop meu, una mica més elevada, mirant-me amb dolcesa i mostrant-me ls reialmes d'abaix. La claror havia tornat. Regoneguí la França, el Rhin, l'Alemanya, l'Austria, l'Italia, el Mediterrà, l'Espanya, l'Oceà Atlàntic, la Manxa, l'Anglaterra. Més tota aqueixa geografia lilliputensa s'empetitia molt depressa. Bentost el glòb terrestre s reduí a les dimensions aparents de la lluna en el minvant, després d'una petita lluna plena.

«Mira-I, — va dir-me, — aquell glòb famós sobre del qual s'agiten tantes passions i que tanca en son cercol estret el pensament de tants millions de sers, la vista dels quals no va pas més enllà. Mira com tota sa grandaria aparent disminueix a mesura que l nostre horitzó s'aixampla. Ja no distingim més l'Europa de l'Asia. Ací tens el Canadà i l'America del Nord. Que n'es de petit tot això!»

Passant a la vora de la Lluna havia remarcat els paisatges montanyencs del nostre satellit, els cims radiants de llum, les valls pregones omplertes d'ombra, i hauria volgut aturar-m'hi pera estudiar de més aprop aquest sojorn veí; més, desdenyant de donar-hi tant sols una ullada, Urania se m'enduia d'una volada rapida vers les regions siderals.

Pujavem sempre. La Terra, disminuint de més en més a mesura que ns allunyavem, acabà per esser reduida a l'aspecte d'un simple estel, brillant per l'illuminació solar en la sina de l'immensitat buida i negra. Havíem girat vers el Sol, que resplendia en l'espai sèns illuminar-lo, i vèiem, a l'ensem que ell, els estels i les planetes, que la seva llum ja no esborrava perquè ella no illuminava pas l'eter invisible. L'angelica deessa me mostrà Mercuri, en el veinatge del Sol;

Venus, que brillava a la banda contraria; la Terra, igual a Venus com aspecte i com lluentor; Mars, d'on vaig regonèixer els mediterranis i els canals; Jupiter, am les seves quatre ¹ llunes enormes; Saturn, Urani. «Tots aqueixos mons, va dir-me, són sostinguts en el buid per l'atracció del Sol, a l'entorn del qual circulen am velocitat. Es un chor harmoniós gravitant al voltant del centre. La Terra no es més que una illa flotant, un poblet d'aquesta gran patria solar, i aquest imperi solar no es en sí més que una província en la sina de l'immensitat sideral.»

Sempre pujavem. El Sol i el seu sistema s'allunyaven rapidament; la Terra no era més que un punt; el mateix Jupiter, un món tant colossal, se mostrà empetitit com Mars i Venus, fins a un puntet minúscul apenes superior al de la Terra.

Passàrem a les envistes de Saturn, cenyit amb els seus anells gegantins, i d'ont el sol testimoni fóra suficient pera provar la varietat immensa i inimaginable que regna en l'Univers; Saturn, per sí sol un veritable sistema amb els seus anells formats de corpuscals emportats en una rotació vertiginosa i

1) Posteriorment s'ha descobert el cinquè satellit de Jupiter. — (N. del T.)

amb els seus vuit ¹ satèl·lits acompanyant-lo com un seguici celest.

A mesura que pujàvem, el nostre Sol disminuïa de grandària. Aviat devallà a la categoria d'estel, després perdé tota majestat, tota superioritat sobre la població sidèral i no fou més que un estel, escassament més brillant que ls altres. Jo contemplava tota aquella immensitat estellada, en la sina de la qual ens elevàvem sempre, i cercava de regonèixer les constel·lacions; més començaven a canviar sensiblement de formes, per causa de la diferència de perspectiva produïda pel meu viatge. Creguí veure l nostre sol, devingut insensiblement un estel molt petit, reunir-se a la constel·lació del Centaure, mentres que una llum nova, esblaimada, blavosa, bastant extranya, m'arribava de la regió vers la qual Urania se m'emportava. Aquesta claror no tenia res de terrestre i no m recordava cap dels efectes que havia admirat en els paisatges de la Terra, ni entre ls tons tant canviants dels crepuscals després de la gropa, ni en les bromes indecises del matí, ni durant les hores calmes i silencioses del clar de lluna sobre l mirall de la mar. Pot-ser aquest dar-

1) Darrerament fou descobert un novè satèl·lit de Saturn. — (N. del T.)

rer efecte es aquell an el qual s'acostava més, si bé aquesta llum estranya era, i devenia de més en més verament blava, blava no d'un reflecte d'azur celest o d'un contrast semblant al que produeix la llum electrica comparada am la del gas, sinó blava com si l mateix Sol ho fos de blau!

Quin no fou el meu astorament quan vaig adonar-me de que ns acostavem, en efecte, a un sol absolutament blau, com un disc brillant que l'haguessin retallat en els nostres més bells cels terrestres i destacant-se lluminosament sobre d'un fons enterament negre, tot constellat d'estels! Aquest sol zafir era l centre d'un sistema de planetes illuminades per la seva llum. Anavem a passar rasant una d'aquestes planetes. El sol blau s'engrandia a cop d'ull; més, novetat tant singular com la primera, la llum am la qual illuminava aqueixa planeta s complicava de certa banda amb una coloració verda. Vaig mirar de nou en el cel i vaig adonar-me d'un segon sol, aquest d'un bonic verd esmaragda! No volia pas creure ls meus ulls!

«Atravessem, — me digué Urania, — el sistema solar de Gamma d'Andromeda, d'on no més veus encara que un troç, car se compona, en realitat, no d'aqueixos dos sols, sinó de tres: un de blau, un de verd i un de

groc-ataronjat. El sol blau, que es el més petit, volta a l'entorn del sol verd, i aquest gravita amb el seu company a l'entorn del gran sol ataronjat que vas a ovirar dins un instant.»

Desseguida, en efecte, vegí aparèixer un tercer sol colorit amb aquell ardent rajament, el contrast del qual amb els seus dos companys produïa l'illuminació més rara. Jo l'coneixia bé aquest curiós sistema sideral, per haver-lo observat al telescopi més d'una vegada; més no m dubtava gens del seu esplendor real. Quines fornals, quins enlluernaments! Quina vivesa de color, en aquella font estranya de llum blava, en aquella illuminació verda del segon sol i en aquell rajament d'or vell del tercer!

Més ens havíem atançat, com ja he dit, a un dels mons pertanyents al sistema del sol zafir. Tot era blau, paisatges, aigües, plantes, roquers, lleugerament verdejats del costat illuminat pel segon sol i apenes tocats pels raigs del sol ataronjat que s'aixecava en l'horitzó llunyà. A mesura que penetravem dintre de l'atmosfera d'aquell món, una musica deliciosa i suau s'alçava enlaire com un perfum, com un somni. Mai havia sentit res de semblant. La dolça melodia, profunda, llunyana, semblava provenir d'un chor d'harpes

i de violins sostingut per un acompanyament d'orgues. Era un cant exquisit, que corprenia desde l primer moment, que no calia analisar per esser comprès, i que omplia l'ànima de voluptat. Crec que hauria romas una eternitat escoltant-lo: no gosava dirigir la paraula an el meu guia, de tanta por que tenia de perdre-n una sola nota. Urania sen va adonar. Va allargar la mà vers un llac i va signar-me amb el dit una colla de sers alats que voleiaven per dessobre l'aigua blava.

No tenien pas la forma humana terrestre. Eren sers organissats evidentment pera viure en l'aire. Semblaven teixits de llum. De lluny, els vaig pendre primer per libellules: ne tenien la forma esvelta i elegant, les vastes ales, la vivacitat, la lleugeresa. Més, examinant-los d'aprop, vaig adonar-me de llur grandor, que no era pas inferior a la nostra, i regoneguí, per l'expressió de llurs esguards, que no eren pas animals. Llurs caps se semblaven igualment als de les libellules, i, com aqueixos sers aeris, no tenien cames. La musica tant deliciosa que sentia no era altra que la ramor del vol llur. Eren molt nombrosos, alguns millers pot-ser.

Se veien, sobre l cim de les montanyes, plantes que no eren arbres, ni flors, que aixecaven delicades tiges a enormes alçaries, i

aqueixes tiges, ramificades, portaven, com allargant els braços, amples copes en forma de tulipes. Tals plantes eren animades, al menys com les nostres sensibles, i més encara, i com la desmodia de fulles mobibles, manifestaven am moviments llurs impressions interiors. Aquells bosquets formaven veritables ciutats vegetals. Els habitants d'aquell món no tenien altre hostatge que aquells bosquets, i era entremig d'aquelles sensibles perfumades que ells se reposaven quan no flotaven en l'aire.

«Aquest món te sembla fantàstic, — féu Urania, — i te demanes quines idees poden tenir aqueixos sers, quins costums, quina història, quina mena d'arts, de literatura i de ciències. Fóra molt llarg de respondre a totes les preguntes que podries fer. Sapigues solament que llurs ulls són superiors als vostres millors telescopis; que llur sistema nerviós vibra al pas d'una cometa i descobreix elèctricament fets que jamai coneixereu sobre la Terra. Els orguens que veus assota les ales els serveixen de mans més hàbils que les vostres. Per impremta, ells tenen la fotografia directa dels esdeveniments i la fixació fonètica de les mateixes paraules. No s'ocupen d'altra banda sinó de l'investigació científica, es a dir, de l'estudi de la natura. Les

tres passions que absorbeixen la major part de la vida terrestre, l'aspre desig de la fortuna, l'ambició política i l'amor, els són desconeguts, perquè no necessiten de res per viure, car ni hi ha divisions internacionals ni d'altre governament que un consell d'administració, i perquè són androgines.

— Androgines! — vaig replicar. I vaig gosar afegir: — Es millor això?

— Es *diferent*. Són neguits de menos en una humanitat.

« Cal, — va seguir ella, — desfer-se enterament de les sensacions i de les idees terrestres pera trobar-se en estat de comprendre la diversitat infinita manifestada per les diferents formes de la creació. De la mateixa manera que sobre la vostra planeta les especies han variat d'edat en edat, desde ls sers tant sorprenents de les primeres epoques geologiques fins a l'aparició de l'humanitat, lo mateix que encar ara la població animal i vegetal de la Terra se compona de formes les més diverses, desde l'home fins al corall, desde l'elefant fins a la papellona, de la mateixa manera, i en una extensió incomparablement més vasta, entre les terres innombrables del cel, les forces de la natura han donat naixença a una diversitat infinita de sers i de coses. La forma dels sers, en cada

món, es el resultat d'elements especials a cada glòb, substancies, calor, llum, electricitat, densitat, pesantor. Les formes, els orguens, el nombre dels sentits — vosaltres no n teniu més de cinc, i encara són pobres — depenen de les condicions vitals de cada esfera. La vida es terrestre sobre la Terra, marciana sobre Mars, saturniana sobre Saturn, neptuniana sobre Neptú, es a dir, apropiada a cada estatge o, mellor dir, més rigorosament encara, produïda i desenrotllada per cada món segons el seu estat orgànic i segons una llei primordial a la qual obeeix la natura entera: la llei del Progrés.»

Mentres ella me parlava, jo havia seguit am la vista l vol de sers aeris vers la ciutat florida i havia vist amb estupefacció que les plantes se movien, s'aixecaven o abaixaven pera rebre-ls; el sol verd havia baixat sota l'horizó, i el sol ataronjat s'havia alçat en el cel; el paisatge era decorat amb una coloració fantastica sobre la qual planava una lluna enorme, mig ataronjada i mig verda. Llavors va emmudir l'immensa melodia que omplia l'atmosfera, i en mig d'un profon silenci vaig oir un cant; elevant-se amb una veu tant pura que cap veu humana no li podria esser comparada.

«Quin meravellós sistema, — vaig exclam-

mar, — un món illuminat per semblants flameres! Això són, doncs, els estels dobles, triples, múltiples, vistos d'aprop.

—Són uns sols ben esplèndids aquests estels! —responguè la deessa. — Associats graciosament pels lligams d'una atracció mutual, vosaltres els veieu de la Terra, breçats de dos en dos en la sina del cel, sempre bells, sempre lluminosos, sempre purs. Sospesos en l'infinit, apoiant-se l'un sobre l'altre sense tocar-se jamai, com si l'unió llur, més moral que material, fos regida per un principi invisible i superior, i seguint corbes harmonioses, ells graviten en cadença l'un a l'entorn de l'altre, acoblaments celests nats en la primavera de la creació en els camps constellats de l'immensitat. Mentre que ls sols simples com el vostre brillen solitaris, fixes, tranquils, en els deserts de l'espai, els sols dobles i múltiples semblen animar amb els llurs moviments, la llur coloració i la llur vida les regions silencioses del buid eternal. Aquests rellotges siderals marquen pera vosaltres els segles i les eres dels altres universos. Més, — va afegir, — séguim el nostre viatge. No més som an alguns trillions de lleugues de la Terra.

— Alguns *trillions*?

— Sí. Si poguessim sentir d'ací estant

la fressa de la vostra planeta, els seus volcans, les seves canonades, els seus trons o les vociferacions de les grans multituds els dies de revolució, o ls cants piadosos de les esglésies que s'eleven vers el Cel, la distancia es tal que, admetent que aquestes ramors poguessin compassar-la am la velocitat del so en l'aire, no posarien pas menys de quinze millions d'anys pera arribar fins ací. Avui solament sentiriem ço que succeïa sobre la Terra fa quinze millions d'anys.

» De totes maneres, relativament a l'immensitat de l'univers, encara som molt aprop de la teva patria.

» Encara regoneixes el vostre sol, allà baix, un estel ben petit. No som pas sortits de l'univers al qual ell pertany amb el seu sistema de planetes.

» Aquest univers se compona de diversos milliards de sols, separats uns d'altres per trillions de lleugues.

» La seva extensió es tant considerable, que un llamp, amb una velocitat de tres cents mil kilometres per segon, posaria quinze mil anys pera atravessar-lo.

» I per tot arreu, a totes bandes, hi ha sols, a qualsevol costat que dirigeixes l'esguard; a tot arreu fonts de llum, de calor i de vida; fonts de varietat inestroncable;

sols de tots esclats, de totes grandaries, de tota edat, sostinguts en el buid eternal, en l'eter lluminifer, per l'atracció mutual de tots i pel moviment de cascú. Cada estel, sol enorme, gira sobre de sí mateix com una esfera de foc, i vòga vers una fi. El vostre sol camina i se us endu vers la constellació d'Hercul; aquell el sistema del qual venim d'atravessar marxa vers el Sud de les Pleiades; Sirius se precipita vers la Coloma; Pol-lux se llença vers la Via Lactea, tots aqueixos millions, tots aqueixos milliards de sols, corren a través de l'immensitat am velocitats que arriben a dos, tres i quatre cents mil metres per segon! Es el Moviment qui manté l'equilibri de l'univers, que n constitueix l'organissació, l'energia i la vida.»

III

VARIETAT INFINIDA DELS SERS LES METAMORFOSIS

Ja feia estona que l sistema tricolor havia fugit baix la nostra arrencada. Passàrem a la vora d'un gran nombre de mons ben dife-

rents de la patria terrestre. Els uns me semblaren enterament coberts d'aigua i poblats de sers aquatics; els altres, unicament poblats de plantes. Ens aturarem aprop de molts d'ells. Quina inimaginable varietat!

Sobre l'un d'entre ells, tots els habitants me semblaren particularment bells. Urania va ensenyar-me que l'organització hi es del tot diferenta de la dels fills de la Terra i que el ser humà hi percebeix les operacions fisico-químiques que s compleixen en el manteniment del cos. En el nostre organisme terrestre, no veiem pas, per exemple, com s'assimilen els aliments absorbits, com la sang, els teixits, els òssos, se renoven; totes les funcions se fan instintivament, sense que la pensa les percebeixi. Per això sofrim mil malalties, d'on l'origen es amagat i sovint es intrombable. Allà, el ser humà sent tots els actes del seu manteniment vital, com nosaltres sentim un plaer o un dolor. De cada molécula del cos, diguem-ho així, surt un nervi que transmet al cervell les impressions variades que ella reb. Si l'home terrestre fos dotat d'un semblant sistema nerviós, enfonsant son mirar en l'organisme per l'intermediació dels nervis, veuria com l'aliment se transforma en chyl, aquest en sang, la sang en carn, en substancia muscular, nerviosa, etc.; ell se

veuria a sí mateix. Més nosaltres som lluny d'això, el centre anímic de les nostres percepcions essent embarrassat pels nervis multiplicats dels lobuls cerebrals i de les capes òptiques.

Sobre d'un altre glòb que atravessàrem de nit, es a dir, del costat del seu hemisferi nocturn, els ulls humans són organitzats de manera que són *lluminosos*, que illuminen com si una emanació fosforescent irradiés de llur estrany focus. Una reunió nocturna composta de gran nombre de persones presenta un aspecte verament fantàstic, perquè tant la claror com el color dels ulls canvien segons les diverses passions que ls animen. A més, la potència d'aqueixos esguards es tal que exerceixen una influència *elèctrica* i *magnètica* d'una intensitat variable i que en certs casos poden fulminar i fer caure morta la víctima sobre la qual se fixa tota l'energia de la llur voluntat.

Una mica més lluny, el meu guia celest me signà un món ont els organismes frueïxen d'una facultat preciosa: l'ànima hi pot canviar de cos sèns passar per la circumstància de la mort, sovint desagradable i sempre trista. Un savi qui ha treballat tota sa vida pera l'Instrucció de la humanitat i veu arribar la fi dels seus dies sense haver pogut ter-

minar les seves nobles empreses, pot canviar de cos amb un jove adolescent i recomençar una vida nova, més util encara que la primera. Per aquesta transmigració n'hi ha prou amb el consentiment de l'adolescent i amb l'operació magnètica d'un metge competent. A voltes també s veuen dos sers, units pels lligams tant dolços i tant forts de l'amor, operar semblant cambi de cos després d'alguns anys d'unió: l'ànima de l'espòs va a habitar en el còs de l'esposa, i reciprocament, pera l restant de la llur existència. L'experiència íntima de la vida devé incomparablement més completa pera cadascun d'ells. També s veuen savis, historiadors, desitjosos de viure dos segles en lloc d'un, agafar una sòn fictícia d'hivernació artificial que detura llur vida la meitat de cada any, i fins més i tot. N'hi ha alguns qui arriben a viure tres vegades més que la vida normal dels centenaris.

Alguns instants després, atravesant un altre sistema, varem trobar un genre d'organisations encara del tot diferent i segurament superior al nostre. Entre ls habitants de la planeta que teniem llavors a la vista, món il·luminat per un brillant sol hidrogenat, la pensa no té pas necessitat de passar per la paraula pera manifestar-se. Quantes vegades

no ns ha succeït, quan una idea lluminosa o enginyosa ve a ocupar el nostre cervell, de voler-la expressar o escriure, i durant el temps que comencem a parlar o escriure, de sentir ja l'idea dissipada, que ha fugit, enfosquida o metamorfosejada? Els habitants d'aquella planeta tenen un sisè sentit, que s podria anomenar autotelegrafic, en virtut del qual, quan l'autor no s'hi oposa, el pensament se comunica endefòra i pot llegir-se sobre d'un orgue que ocupa poc més o menys el lloc del vostre font. Aquestes converses silencioses són sovint les més profundes, les més precises, sempre són les més sinceres.

Som disposats, ignocentment, a creure que l'organització humana no deixa res que desitjar sobre la Terra. No obstant, no ns ha sabut mai greu de veure-ns obligats a sentir, malgrat nosaltres mateixos, paraules desagradables, un discurs absurd, un sermó inflat de buidor, musica dolenta, malparlaments i calumnies? Les nostres gramatiques ja poden pretendre que podem «cloure l'orella» an aqueixos discursos: malhauradament no hi ha res d'això. No podem pas cloure les orelles com els ulls. Ací hi ha un manquement. Vaig esser molt sorprès de remarcar una planeta on la natura no ha pas oblidat aquest detall. Com ens hi aturavem un ins-

tant, Urania me signà aquelles orelles que s cloïen a tall de parpelles. «Allà hi ha, — me digué, — molt menys de sordes còleres que entre vosaltres; més les divisions entre ls partits politics hi són més accentuades, els adversaris no volent escoltar res i reixint-hi efectivament, malgrat els advocats més enraonadors.»

Sobre d'un altre món, en el qual el fosfor juga un gran paper, d'on l'atmosfera es constantment electrisada, d'on la temperatura es molt alta i ont els habitants no han pas tingut prou motiu d'inventar els vestits, certes passions se tradueixen per l'illuminació d'una part del cos. Es en gran, lo que passa en petit en els nostres prats terrestres, on se veu, durant les dolces vesprades d'estiu, les cuques llumeneres consumir-se silenciosament en una flama amorosa. L'aspecte de les parelles lluminoses es curiós d'observar al vespre en les grans ciutats. El color de la fosforescencia difereix segons els sexes, i l'intensitat varia segons l'edat i els temperaments. El sexe fort crema am flama vermella més o menys ardenta, i el sexe graciós am flama blavosa, a voltes palida i discreta. Solament les nostres cuques llumeneres foren capaces de fer-se una idea, molt rudimentaria, de la natura de les impressions sentides

per aqueixos sers especials. Jo no volia creure ls meus ulls quan atravessavem l'atmosfera d'aquella planeta. Més encara vaig esser més sorprès arribant sobre l satelit d'aquell món singular.

Era una lluna solitaria, illuminada per una mena de sol crepuscular. Una vall fosca s'oferia als nostres ulls. Dels arbres disseminats en les dues vessants de la vall penjaven sers humans envoltats am suaris. Ells mateixos s'havien enganxat al brancatge am la cabellera, i allà dormien en el més pregon silenci. Lo que jo havia pres per suaris era un teixit format per l'allargament dels llurs cabells embrossats i emblanquits. Com jo m'estranyava de semblant situació, Urania m'explicà que tal era la llur manera habitual de sepeli i de resurrecció. Sí, en aquell món els sers humans frueixen de la facultat organica dels insectes que tenen el do d'adormir-se a l'estat de crisalida pera metamorfosejar-se en papellones alades. Allà hi ha com una doble raça humana, i els estagiaris de la primera fase, els sers més grollers i els més materials, no hi aspiren sinó a morir, pera ressucitar en la més esplendida de les metamorfosis. Cada any d'aquest món representa uns dos cents anys terrestres. S'hi viu dos terços d'any en l'estat inferior, un terç (l'hivern) en l'estat

de crisalida, i a la primavera següent els penjats senten insensiblement la vida que retorna en la llur carn transformada: se belluguen, se desperten, deixen el llur teixit a l'arbre i, desprenent-se, sers alats meravellosos, volen vers les regions aeries, pera viure-hi un nou any fenixià, es a dir, dos cents anys de la nostra rapida planeta.

Així atravessàrem un gran nombre de sistemes, i me semblava que l'eternitat entera no hauria estat prou llarga pera permetre-m de gaudir de totes aqueixes creacions desconegudes a la Terra; més el meu guia no m deixava gairebé l temps d'adonar-men, i sempre nous sols i nous mons apareixien. En la nostra traversada quasi havíem topat am cometes transparentes que erraven com ratxes d'un sistema a l'altre, i encara més d'un cop m'havia sentit atret vers planetes meravelloses am paisatges frescs, quals humanitats haurien estat nous assumptes d'estudi. Mentrestant, la Musa celest se m'enduia sèns cançament, sempre més enlaire, sempre més lluny, fins que arribàrem a lo que m semblà esser els ravals de l'univers. Els sols devenien més raras, menys lluminosos, més palids; la nit era més completa entre ls astres, i aviat ens trobàrem en la sina d'un veritable desert, els milliards d'estels que constitueixen

l'univers visible de la Terra havent-se allunyat i havent-ho reduït tot a una petita via lactea isolada en el buid infinit.

«Vet-ens ací per ultim, — vaig exclamar, — en els límits de la creació!

— Mira!», me respongué ella, mostrant-me l zenit.

IV

L'INFINIT I L'ETERNITAT. EL TEMPS, L'ESPÀI I LA VIDA. ELS HORIZONS CELESTS

I ara! Era veritat? Un altre univers devallava vers nosaltres! Millions i millions de sols agrupats ensemble planaven, novell arxipelac celest, i anaven desplegant-se com una ampla nuvolada d'estels a mesura que nosaltres pujavem. Vaig provar de sondejar am l'esguard tot al voltant meu, en totes les profunditats, l'espai infinit, i per tot arreu m'adonava de lluentors semblants, de cumuls d'estels escampats a totes distancies.

El novell univers en el qual penetravem era sobre tot compost de sols vermells, rubins i grenats. Molts d'ells eren absolutament de color de sang.

La seva traversada fou una veritable fulguració. Rapidament passavem de sol a sol, emperò seguides commocions electricques ens alcançaven com els focs d'una aurora boreal. Quins estatges més estranys aqueixos mons illuminats unicament per sols vermells! Després, en un districte d'aquell univers, varem remarcar un agrupament secundari compost de gran nombre d'estels roses i d'estels blaus. Tot d'un cop una enorme cometa d'ont el cap semblava una gola colossal, se llençà sobre de nosaltres i ens envolquellà. Jo m'arracerava amb esglai, acostant-me a la deessa, qui un instant desaparegué pera mi en una boira lluminosa. Més varem retrobar-nos novament en un desert obscur, car aquest segon univers s'era allunyat com el primer.

«La creació, — ella m digué, — se compona d'un nombre infinit d'universos distints, separats els uns dels altres pels abims del no-res.

— Un nombre *infinit*?

— Objeció matematica, — va replicar. — Séns dubte un nombre, per gran que sia, no pot pas esser actualment infinit, car sempre se pot am la pensa augmentar-lo d'una unitat o fins doblar-lo, triplicar-lo, centuplicar-lo.

Més recorda-t que l moment actual sols es una porta per la qual el pervindre s llença vers el passat. L'eternitat es sèns fi i el nombre dels universos serà, ell també, sèns fi.

»Mira! Encara veus sempre i per tot arreu nous arxipelacs d'illes celests, nous universos.

— Me sembla, oh Urania!, que desde ja fa molt temps, i am gran velocitat, pugem en el cel sèns fites...

— Podriem *sempre* pujar així, — va replicar-me; — jamai atenyeriem un limit definitiu.

»Podriem vogar allà baix, a l'esquerra, a la dreta, al davant nostre, al darrera nostre, abaix, vers qualsevulla direcció: jamai, enlloc trobariem cap frontera.

»Jamai, jamai una fi...

»Sabs on som? Sabs quin camí havem recorregut?

»Som... an el vestibul de l'infinit, com hi erem sobre la Terra. *No havem pas avençat d'un sol pas!*»

.

Una gran emoció m'havia corprès. Les darreres paraules d'Urania m'havien penetrat fins al moll de l'òs com una esgarrifança glacial. «Jamai una fi! jamai! jamai!», jo ana-

va repetint. I no podia dir ni pensar altra cosa. No obstant, la magnificença de l'espectacle reaparegué als meus ulls, i el meu anorreament féu lloc a l'entusiasme.

—L'Astronomia! — vaig exclamar. — Es el tot! Saber aqueixes coses, viure en l'infinit! Oh Urania! Què es lo restant de les idees humanes davant de la ciencia! Són ombres, fantasmes!

— Oh! — digué ella. — Vas a despertar-te sobre de la Terra: encara admiraras, i lligitímadament, la ciencia dels teus mestres; més sapiga-ho bé: l'astronomia actual de les vostres escoles i dels vostres observatoris, l'astronomia matematica, la bella ciencia dels Newton, dels Laplace, dels Leverrier, no es pas encara la ciencia definitiva.

»Aquesta no es pas, oh fill meu!, la fi que jo persegueixo després dels temps d'En Hipparc i d'En Ptolomeu. Mira aquests millions de sols analegs an aquell qui fa viure la Terra i, com ell, origen de moviment, d'activitat i d'esplendor. Doncs bé: vet-ací l'objecte de la ciencia a venir: l'estudi de *la vida universal i eterna*. Fins avui no s'es pas entrat en el temple. Les xifres no són pas una fi, sinó un medi: no representen pas l'edifici de la natura, sinó ls metodes, les bastides. Tu assistiras a l'aurora d'un jorn novell. L'astro-

nomia matemàtica farà lloc a l'astronomia física, al veritable estudi de la natura.

»Sí, — va afegir ella; — els astrònoms qui calculen els moviments aparents dels astres en llur passatge de cada dia pel meridià, els qui anuncien la vinguda dels eclipsis, dels fenòmens celest, de les cometes periòdiques, els qui observen am tant de compte les posicions precises dels estels i de les planetes en els diferents graus de l'esfera celest, els qui descobreixen cometes, planetes, satèl·lits, estels variables, els qui recerquen i determinen les perturbacions aportades en els moviments de la Terra, per l'atracció de la Lluna i de les planetes, els qui consagren les llurs vetlles a descobrir els elements fonamentals del sistema del món, tots observadors o calculadors, són precursors de l'astronomia nova. Aquells són treballs immensos, labors dignes d'admiració i obres transcendent, qui posen a la llum les més altes facultats de l'esperit humà. Més es l'exèrcit del passat. Matemàtics i geometres. D'ara endavant el cor dels savis bategarà per una conquesta encara més noble. Tots aquests grans esperits, estudiant el cel, en realitat no són pas sortits de la Terra. La fi de l'Astronomia no es pa demostrar-nos la posició aparent de punts brillants, ni de posar pedres en moviment en

l'espai, ni de fer-nos conèixer els eclipsis per endavant, les fases de la lluna o les marors. Tot això es bell, però insuficient.

»Si la vida no existís pas sobre de la Terra, aquesta planeta s trobaria absolutament sense interès per qualsevol esperit que fos, i pot aplicar-se la mateixa reflexió a tots els mons que graviten a l'entorn dels miliards de sols en les profunditats de l'immensitat. La vida es la fi de la creació tota entera. Si no hi hagués ni vida ni pensa, tot això fóra com nul i no esdevingut.

»Ets destinat a assistir a una transformació completa de la ciència. La materia farà lloc a l'esperit.

—La Vida universal! — vaig fer. — Es que totes les planetes del nostre sistema solar són habitades?... Es que ls miliards de mons que poblen l'infinit són habitats?... Es que aqueixes humanitats s'assemblen a la nostra?... Es que les coneixerem mai?

—L'epoca durant la qual tu vius sobre de la Terra, la durada mateixa de l'humanitat terrestre, no es més que un moment en l'eternitat.»

No vaig pas capir aquesta resposta a les meves preguntes.

«Cap raó hi ha, — afegí Urania, — pera que tots els mons sien habitats ara. L'epoca

actual no té pas més importància que aquelles que la precediren o aquelles que la seguiran.

» La durada de l'existència de la Terra serà molt més llarga, pot-ser deu vegades més llarga que la del seu període vital humà. Sobre una desena de mons presos a l'atzar en l'immensitat, podríem, per exemple, segons el cas, trobar-ne escassament un d'habitat actualment per una raça intel·ligent. Els uns ho han estat en el passat; d'altres ho seran en el pervindre; aquests són en preparació; aquells han recorregut totes llurs fases; ací breçols, allà baix tombes, i després, una varietat infinita se revela en les manifestacions de les forces de la natura, la vida terrestre no essent de cap manera l' *typ* de la vida extraterrestre. Hi ha sers que poden viure, pensar amb organitzacions del tot diferents de les que vosaltres coneixeu sobre la vostra planeta. Els habitants dels altres mons no tenen ni la vostra forma ni ls vostres sentits. Són diferents.

» Vindrà un jorn, i aviat, car tu ets cridat a veure-l, ont aqueix estudi de les condicions de la vida en les diferents províncies de l'univers serà l'objecte essencial, — i el gran encís, — de l'Astronomia. Aviat, en comptes d'ocupar-se simplement de la dis-

tància, del moviment i de la massa material de les nostres planetes veïnes, per exemple, els astrònoms descobriran la llur constitució física, els llurs aspectes geogràfics, la llur climatologia, la llur meteorologia, penetraran el misteri de la llur organització vital i discutiran sobre ls llurs habitants. Trobaran que Mars i Venus són actualment poblats de sers pensants, que Jupiter encara es en el seu període primari de preparació orgànica, que Saturn voga en condicions del tot diferents de les que han presidit l'establiment de la vida terrestre i, sense jamai passar per un estat anàleg al de la Terra, serà habitat per sers incompatibles amb els organismes terrestres. Nous mètodes faran conèixer la constitució física i química dels astres, la natura de les atmosferes. Instruments perfeccionats permetran adhuc descobrir testimonis directes de l'existència d'aqueixes humanitats planetàries i de pensar en posar-se en comunicació amb elles. Vet-ací la transformació científica que marcarà la fi del dinovè segle i que inaugurarà l vintè. »

Jo escoltava, embadalit, les paraules de la Musa celest, que illuminaven pera mi am lllum tota nova ls destins de l'Astronomia i m'omplien d'un hardiment encara més viu. Tenia a la vista l panorama dels mons in-

nombrables que rodolen en l'espai i comprenia que la fi de la ciencia tenia d'esser de fer-nos conèixer aqueixos universos llunyans, de fer-nos viure en aqueixos horizons immensos. La bella deessa continuà:

«La missió de l'Astronomia encara serà més elevada. Després d'haver-vos fet sentir, d'haver-vos fet conèixer que la Terra sols es una ciutat en la patria celest i que l'home es ciutadà del Cel, ella anirà més lluny. Descobrint el plan sobre l qual l'univers físic es construït, ella mostrarà que l'univers moral es establert sobre l mateix plan, que ls dos mons no formen sinó un mateix món, i que l'esperit governa la materia. Ço que ella haurà fet pera l'espai, ella ho farà pera l temps. Després d'haver apreciat l'immensitat de l'espai i d'haver regonegut que les mateixes lleis regnen simultaniament en tot lloc i fan de l'immens univers una sola unitat, vosaltres apendreu que ls segles del passat i del per-vindre són associats al temps present i que les mónades pensants viuran eternalment per transformacions successives i progressives; apendreu que hi ha esperits incomparablement superiors als més grans esperits de l'humanitat terrestre, i que tot progressa vers la perfecció suprema; apendreu també que l món material sols es una apariència i que

l'esser real consisteix en una força imponderable, invisible i intangible.

»L'Astronomia serà doncs eminentment, i abans de tot, la directriu de la filosofia. Els qui raonaran endefora dels coneixements astronòmics restaran al costat de la veritat. Els qui seguiran fidelment la seva flamera, s'elevaran gradualment en la solució dels grans problemes.

»La filosofia astronòmica serà la religió dels esperits superiors.

»Tu deus assistir, afegí, an aquesta doble transformació de la ciència. Quan deixaras el món terrestre, aquesta ciència astronòmica, que tu ja admires tant llegendàriament, serà enterament renovada en la seva forma com en el seu esperit.

»Més encara no es tot. Aqueixa renovació d'una ciència antiga serviria poc an el progrés general de l'humanitat, si aquests coneixements sublims, que desvilupen l'esperit, illuminen l'ànima i la deslliuren de les mitjanies socials, restessin tancats en el cercol restret dels astrònoms de professió. Aqueix temps també passarà. S'ha de tombar la mesura. Cal agafar la flamera a la mà, augmentar el seu esclat, portar-la a la plaça pública, als carrers populosos, fins als carrerons. Tot-hom es cridat a rebre la llum, tot-hom ne té

set, sobre tot els humils, sobre tot els desheretats de la fortuna, car aqueixos pensen més, aqueixos són avids de ciència, mentres que ls satisfets del segle no s dubten de la llur ignorança i són gairebé orgullosos de restar-hi. Sí, la llum de l'Astronomia deu esser escampada per tot el món, té de penetrar fins a les masses populars, aclarir les consciències, aixecar els cors. I això serà la seva missió més bella; serà la seva bona obra.»

V

LA LLUM DEL PASSAT
LES REVELACIONS DE LA LLUM

Així parlà l meu guia celest. Sa fisionomia era bella com el dia, sos ulls brillaven amb un esclat lluminós, sa veu semblava musica divina. Jo veia ls mons circular al nostre entorn en l'espai i sentia que una harmonia immensa regeix la natura.

«Ara, me digué Urania, signant-me amb el dit el lloc ont el nostre sol terrestre havia desaparegut, retornem sobre la Terra. Més,

mira encara. Has comprès que l'espai es infinit. Ara compendras que l temps es etern.»

Atravessàrem constellacions i retornàrem vers el sistema solar. Vegí, en efecte, reaparèixer el Sol baix l'aspecte d'un petit estel.

«Vaig a donar-te un instant, digué ella, si no la visió divina, al menys la visió angelica. La teva ànima va a sentir les vibracions eteries que constitueixen la llum i a saber com l'història de cada món es eternal en Déu. Veure es saber. Veu!»

Lo mateix que un microscopi ns mostra una formiga de la grossària d'un elefant; de la mateixa manera que, penetrant fins als infinidament petits, sab fer lo invisible visible, així, a l'ordre de la Musa, ma vista adquirí sobtadament una potència de percepció inesperada i distingí en l'espai, al costat del Sol que s va eclipsar, la Terra, que d'invisible devingué visible.

La vaig regonèixer, i a mesura que la mirava, el seu disc s'engrandia, oferint l'aspecte de la lluna alguns jorns abans de la fase de la lluna plena. Aviat vaig arribar a distingir en aquell disc creixent els principals aspectes geogràfics, la taca nevada del pol Nord, els contorns de l'Europa i de l'Àsia, la mar del Nord, l'Atlàntic, el Mediterrà. Com més fixava la meua atenció hi

veia mellor. Els detalls devenien perceptibles de més en més, com si jo hagués canviat gradualment d'oculars micro-telescopics. Vaig regonèixer la forma geogràfica de la França; més la nostra bella patria m'aparegué enterament verda, del Rhin a l'Oceà i de la Manxa al Mediterrà, com si hagués estat coberta d'una sola i immensa forest. Jo arribava, no obstant, a distingir de mellor en mellor els més petits detalls, car els Alps, els Pireneus, el Rhin, el Rose, la Loire, eren fàcils de regonèixer.

« Fixa bé la teva atenció », reprengué ma companya.

Mentre pronunciava aquestes paraules, ella posava sobre l meu front l'extremitat dels seus dits allargats, com si hagués volgut magnetisar el meu cervell i donar a mes facultats de percepció una potència encara més gran.

Llavors vaig sondejar, vaig penetrar més atentament encara ls detalls de la visió, i tinguí davant dels ulls la Gallia del temps d'En Juli Cesar. Era l temps de la guerra de l'independència animada pel patriotisme d'En Vercingetorix.

Veia aquests aspectes desde adalt com nosaltres veiem els paisatges llunars al telescopi, com veiem una encontrada desde la

barqueta d'un glòb; més regoneguí la Gallia, l'Auvergnia, Gergovia, el Puy de Dôme, els volcans apagats, i ma pensa se representà facilment l'escena gala, d'on m'arribava una imatge abreviada.

«Som a una distancia tal de la Terra, me digué Urania, que la llum posa per arribar d'allà fins ací, tot el temps que ns separa de l'epoca d'En Juli Cesar. Nosaltres rebem solament ara, ací, els raigs lluminosos sortits de la Terra en aquella epoca. No obstant, la llum viatja en l'espai eteri amb una velocitat de tres cents mil kilometres per segon. Es rapid, molt rapid, més no es pas instantani. Els astrònoms de la Terra, qui observen ara ls estels situats a la distancia on nosaltres som, no ls veuen pas tal com són actualment, sinó tal com eren en el moment en que són sortits els raigs lluminosos que arriben solament avui, es a dir, tal com eren hi ha més de divuit segles.

»De la Terra, afegí ella, ni de cap punt de l'espai, jamai se veuen els astres tal com són, sinó tal com han estat. S'es tant més en retras sobre la llur historia com se n'es més allunyat.

»Am la més gran sollicitud vosaltres observeu al telescopi estels que ja no existeixen. Adhuc molts dels estels que veieu am l'ull sol

ja no existeixen. Moltes de les nebuloses d'ont analiseu les substancies a l'espectroscopi són devingudes sols. Molts dels vostres bells estels vermells són actualment apagats i morts: acostant-vos-hi, ja no ls veurieu més!

»La llum emanada de tots els sols que poblen l'immensitat, la llum reflectida en l'espai per tots els mons illuminats per aquests sols, se n'endu a través el cel infinit les fotografies de totes les centuries, de tots els dies, de tots els instants. Mirant un astre, vosaltres el veieu tal com era en el moment en que fou sortida la fotografia que n rebeu, de la mateixa manera que escoltant una campana rebeu el so després que ha sortit, i tant més llargtemps després com ne sou més allunyats.

»Ne resulta que l'història de tots els mons viatja actualment en l'espai, sèns jamai desaparèixer absolutament i que tots els esdeveniments passats són presents en la sina de l'infinit i indestructibles.

»La durada de l'univers serà sèns fi. La Terra finirà, i un jorn no serà més que una tomba. Més, hi haurà novells sols i terres novelles, noves primaveres i nous somriures, i sempre la vida florirà en l'univers sèns fites i sense fi.

»Jo he volgut mostrar-te, digué després d'un instant de pausa, jo he volgut mostrar-te

com el temps es etern. Tu havies sentit l'infinitat de l'espai. Tu havies comprès la grandor de l'univers. Ara l teu viatge celest es complet. Acostem-nos a la Terra i retorna a la teva patria.

»Per tu, afegí ella encar, sapigues que l'estudi es la sola font de valor intel·lectual; no sies jamai pobre ni ric; guarda-t de tota ambició com de tota servitud; sigues independent: l'independença es el més rar dels béns i la primera condició de la felicitat.»

Urania parlava am sa dolça veu. Més la commoció produïda per tots aquells quadros extraordinaris havia talment sotragat el meu cervell, que sobtadament m'agafà una gran tremolor. Una esgarripança me corregué de cap a peus, i s'ens dubte es ço que m'féu despartar entremig d'una viva agitació... Ai! el deliciós viatge celest s'era acabat.

Vaig cercar Urania i no la vaig trobar més. Un clar raig de lluna, penetrant per la finestra de la meva cambra, venia a acariciar la vora d'una cortina i semblava dibuixar vagament la forma aèria del meu guia celest; més sols era un raig de lluna.

L'endemà, quan vaig tornar a l'Observatori, el meu primer impuls fou de córrer, am qualsevol pretext, a la sala del Director i

de reveure la Musa encisadora qui m'havia fet presentalla d'un tal somni...

El rellotge havia desaparegut!

En el seu lloc dominava l bust, en marbre blanc, de l'illustre astronom.

Vaig cercar en altres peces i, a proposit de mil pretextes, fins en les cambres; però havia ben bé desaparegut.

Durant dies, durant setmanes, vaig cercar, s'ens arribar a reveure-la, ni tant sols saber lo que se n'havia fet.

Jo tenia un amic, un confident, gairebé de la mateixa edat que jo, encara que semblant una mica menys jove a causa de sa barba naixent, més ell també fortament enamorat de l'ideal, i pot-ser encara més somniador; l'unic, d'altra part, en tot el personal de l'Observatori, amb el qual jo vaig tenir intimitat. Compartia les meves alegries i les meves penes. Teniem els mateixos gustos, les mateixes idees, els mateixos sentiments. Havia comprès i la meva admiració adolescent per una estatua i la personificació am la qual la meva imaginació l'havia animada, i la meva tristor d'haver així perdut sobtadament ma estimada Urania en el mateix moment en que jo m'hi havia lligat més. Més d'un cop havia admirat am mi ls efectes de la llum sobre sa fisionomia celest, i somrient dels meus exta-

sis, com un germà gran, fent-me adhuc perterrir, devegades una mica vivament, respecte a la meva tendresa per un idòl, fins arribava a dir-me «Camil Pygmalion». Emperò, en el fons, jo ho veia bé que ell també l'estimava.

Aquest amic, qui ai! devia morir alguns anys més tard en plena flor de juvenesa, aquest bon Jordi Spero, esperit eminent i gran cor, qual recordança me restarà eternament estimada, llavors era secretari particular del Director, i el seu afecte tant sencer me fou testificat en aquesta circumstancia per una atenció tant graciosa com imprevista.

Un dia, entrant a casa meva, vaig veure, amb una estupefacció quasi incredula, el famós rellotge, posat dessorbre l'escalfa-panxes, allà, just al meu davant!

Era ben bé ella! Més, com es que era allà? Quin camí havia pres? D'on venia?

Vaig saber que l'illustre autor del descobriment de Neptú l'havia enviada a adobar a casa d'un dels principals rellotgers de París, que aquest havia rebut de la Xina un antic rellotge astronomic del major interès i havia ofert baratar-lo, i que l cambi havia estat acceptat; i que En Jordi Spero, encarregat de la transacció, havia rescatat l'obra d'En Pradier pera oferir-me-la en recordança de les lliçons de matematiques que jo li havia donades.

Am quina joia vaig reveure la meua Urania! Am quina felicitat ne vaig associar les meves mirades. Aquesta encisadora personificació de la Musa del Cel no m'ha deixat pas mai més d'allavors ençà. En mes hores d'estudi la bella estatua s'estava al meu davant, semblant recordar-me l discurs de la deessa, anunciar-me ls destins de l'Astronomia, dirigir-me en mes aspiracions científiques adolescents. Després han pogut seduir-me emocions més apassionades, captivar, neguitejar els meus sentits; més jamai oblidaré l sentiment ideal que la Musa dels estels m'havia inspirat, ni l viatge celest en el qual ella se m'emportà, ni ls panorames inesperats que ella desplegava a la meua vista, ni les veritats que ella m revelà sobre l'extesa i la constitució de l'univers, ni la felicitat que m'ha donat assignant definitivament per carrera al meu esperit les calmes contemplacions de la natura i de la ciencia.

SEGONA PART

JORDI SPERO

I

LA VIDA

LA llum ardenta del vespre flotava en l'atmosfera com un prodigiós devassall d'or. De les altures de Passy, la vista s'esplaiava sobre l'immensa ciutat, que, llavors més que mai, era no una ciutat, sinó un món. L'Exposició Universal de 1867 havia aplegat en aquell París imperial totes les atraccions i totes les seduccions de la centuria. Les flors de la civilització hi brillaven amb els llurs més vius colors i s'hi consumien en l'ardor mateixa dels llurs perfums, morint en plena febre d'adolescència. Els sobirans de l'Europa acabaven d'escoltar-hi una enlluernadora xaranga, que fou la darrera de la monarquia; les ciències, l'art, l'indústria, sembraven les llurs crea-

cions novelles amb una prodigalitat inestroncable. Era com una ubriaguesa general dels sers i de les coses. Regiments marxaven am la musica al davant; rapids carruatges se creuaven de totes parts; millions d'homes s'agitaven en la polsaguera de les avingudes, dels molls, dels passeigs; més la mateixa polsaguera, daurada pels raigs del sol ponent, semblava una aureola coronant la ciutat esplendida. Els alts edificis, les cupoles, les torres, els cloquers, s'illuminaven amb els reflexes de l'astre inflammat; se sentien al lluny sons d'orquestra barrejats amb un murmuri confós de veus i de ramors diverses, i aquell vespre lluminós, completant una enlluernadora tarde d'estiu, deixava en l'ànima un sentiment de contentament, de satisfacció i de benhaurança. Allà hi havia com una mena de resum simbolic de les manifestacions de vitalitat d'un gran poble arribat a l'apogeu de sa vida i de sa fortuna.

De les altures de Passy, on nosaltres som, de la terrassa d'un jardí sospès, com al temps de Babilonia, dessorbre l curs mandrós del riu, dos sers recolzats en la balustrada de pedra contemplen el brugitós espectacle. Dominant aquella superfície agitada de la mar humana, més feliços en la llur dolça solitud que tots els atoms d'aquell remolí, no per-

tanyen pas an el món vulgar i planen dessorre aquella agitació, en l'atmosfera limpida de la llur felicitat. Els llurs esperits pensen, els llurs cors estimen, o, pera expressar més completament el mateix fet, les llurs ànimes viuen.

En la jovenivola bellesa de la seva divuitena primavera, la noia deixa vagar el seu esguard somniador sobre l'apoteosi del sol ponent, feliça de viure, més feliça encara d'estimar. Ella no pensa pas amb aquells milions de sers humans qui s'agiten als seus peus: ella mira, sense veure-l, el disc ardent del sol que baixa darrera les nuvolades emporprades de l'Occident; respira l'aire perfumat de les garlandes de roses del jardí i sent en tot el seu esser aquella quietud de la felicitat íntima que canta en son cor un inefable cantic d'amor. La seva cabellera rossa nimba l seu front d'una aureola vaporosa i cau en manyocs opulents sobre la seva cintura fina i esvelta, els seus ulls blaus, vorejats de llargues pestanyes negres, semblen un reflecte de l'azur del cel; els seus braços, el seu coll deixen endavinar una carn d'una blancor lletosa; ses galtes, ses orelles, són vivament colorides; en l'ensemble de la seva persona ella fa pensar una mica en les petites marqueses dels pintors del divuitè segle, qui naixien a una vida desconeguda de la qual no devien

pas gaudir llarg temps. Ella s manté dreta. El seu company, qui suara rodejava sa cintura amb el seu braç contemplant amb ella l quadro de París, escoltant amb ella ls dolls d'harmonia esbargits en l'aire per la musica de la guarda imperial, s'ha assegut al seu costat. Els seus ulls han oblidat París i la posta del sol, pera no veure més que la seva graciosa amiga, i, sense adonar-sen, la mira amb una fixesa estranya i dolça, admirant-la com si la vegés per primera vegada, no podent defer-se d'aquell deliciós perfil, cobrint-lo am la seva mirada com amb una carícia magnetica.

El jove estudiant restava absorbit en aquella contemplació. Estudiant, ho era encara als vintiun anys? Més, que no s'ho es sempre, i el nostre mestre de llavors M. Chevreul, no s'anomenava encara ahir, en els cent tres anys d'edat, el degà dels estudiants de França? En Jordi Spero havia acabat molt aviat els estudis de col·legi, que no ensenyen res, com no sia l metode de treball, i continuava enfondint amb una ardor infadigable els grans problemes de les ciències naturals. Sobre tot l'astronomia havia al començament apassionat el seu esperit, i jo l'havia conegut precisament (com el llegidor sen recorda

pot-ser per la relació precedent) a l'Observatori de París, ont havia entrat desde l'edat de setze anys i on s'havia fet remarcar per una singularitat prou estranya: la de no tenir cap ambició i de no desitjar cap ascens. A l'edat de setze anys, com a la de vinticinç, se creia a la vetlla de la seva mort: pot-ser jutjava que de fet la vida passa depressa i que es superflu de desitjar res més enllà de la felicitat d'estudiar i de conèixer. Era poc comunicatiu, encara que en el fons el seu caracter fos el d'una criatura enjogaçada. La seva boca, molt petita i graciosament dibuixada, semblava somriure, si s'examinava amb atenció l recó dels llavis; altrament, apareixia més aviat pensativa i feta pera l silenci. Els seus ulls, d'on la color indecisa recordava l blau-verd de l'horizó de la mar, canviava seguint la llum i segons les emocions interiors, eren ordinariament d'una gran dolcesa; més en certes circumstancies sels hauria pogut creure inflamats com per un llampec o freds com l'acer. La mirada era profunda, a voltes insondable i adhuc estranya, enigmatica. L'orella era petita, graciosament orlada, el lobul, ben destacat i lleugerament rellevat, ço que pera ls analistes es indici de finesa d'esperit. El front era vast, encara que la testa fos més aviat petita, engrandida per

una bella cabellera am rulls joganers. La barba era fina, color de castanya, com els cabells, lleugerament frisada. De mitjana alçaria, l'ensemble de la seva persona era elegant, d'una elegància nadiua, cuidada sense pretenció, com sèns afectació.

No havíem estat mai companys amb ell, ni ls amics, ni jo, a cap epoca. Els dies de festa, a les hores d'esbarjo, no hi era mai. Perpetualment endinsat en els seus estudis, s'hauria pogut creure que s'havia donat sèns treva a cercar la pedra filosofal, la quadratura del cercol o l moviment perpetual. Mai li he conegut amic, fóra de mi, i encara no estic pas segur d'haver rebut totes les seves confidències. Pot-ser, d'altra banda, no ha pas tingut en sa vida altre esdeveniment intim que aquell d'ont avui jo m faig historiaire i que he pogut conèixer exactament com testimoni, sinó com confident.

El problema de l'ànima era l'obsessió perpetua de la seva pensa. A voltes s'abismava en l'investigació de l'infinit amb una tal intensitat d'acció cerebral, que sentia sobre l seu crani un formigueig en el qual totes les seves facultats pensants semblaven anorrear-se. Era sobre tot quan després d'haver llargament analisat les condicions de l'immortalitat, veia tot d'un cop desaparèixer davant

d'ell l'efimera vida actual i obrir-se davant del seu esser mental l'eternitat sense acabament. A l'enfront d'aquest espectacle de l'ànima en plena eternitat, ell volia *saber*. La vista del seu cos palid i glaçat, envoltat en un suari, extès en una caixa, abandonat al fons d'una fossa estreta, darrera i lugubre estada, sota l'herba ont el grill murmura, no consternava pas la seva pensa tant com l'incertesa del pervindre. «Què serà de mi? Què devenim nosaltres? — repetia com topada de idea fixa en el seu cervell. — Si ns morim enterament, quina comedia tant inepta la vida, am ses lluites i ses esperances! Si nosaltres som immortals, què fem durant l'incabable eternitat? D'avui en cent anys on seré jo? On seran tots els actuals habitants de la Terra? I els habitants de tots els mons? Morir per sempre, sempre, no haver existit sinó un moment: quina derisió! No valdria més cent voltes no esser pas nat? Més si l' destí es de viure eternalment, sense jamai poder cambiar res a la fatalitat que sens emporta, tenint sempre al davant nostre l'eternitat sèns fi, com soportar el pès de semblant destí? I aquella es la sort que ns espera? Si mai som cançats de l'existència, ens fóra interdit de fugir-ne, ens fóra impossible d'acabar! Crudeltat més implacable encara que la d'una

vida efimera esvaint-se com la volada d'un insecte en la frescor de la vesprada. Per què, doncs, som nats? Pera sofrir de l'incertesa? Pera no veure una sola de les nostres esperances mantenir-se dreta després d'examen? Pera viure, si no pensem, com idiotes, i si pensem com boigs? I sens parla d'un «bon Déu!» I hi ha religions, capellans, rabins, bonzos! L'humanitat sols es una raça d'enganyadors i d'enganyats. La religió val la patria i la patria val el soldat. Els homes de totes les nacions són armats fins a les dents pera assassinar-se mutualment com imbecils. Ah! Es ço que poden fer de més encertat; es el mellor regraciament que puguin endreçar a la Natura per l'inepte present amb el qual ella va gratificar-los posant-los a la llum.»

Jo assajava de calmar els seus torments i les seves inquietuds, havent-me fet jo mateix una certa filosofia que m'havia relativament satisfet: «La temença de la mort, — jo li deia, — m'apar absolutament quimerica. No hi ha més que dues hipotesis a fer. Quan ens adormim cada vespre, podem no despertar-nos l'endemà, i aquesta idea, quan hi pensem, no ns priva pas d'adormir-nos. No obstant, primer o bé, acabant tot en la vida, nosaltres no ns despertem pas, enlloc, i en aquest cas es un són que no ha estat acabat,

que per nosaltres durarà eternalment: no n sabrem, doncs, mai res; o bé, segon, l'ànima, sobrevivint an el cos, ens despertem en altre lloc pera continuar la nostra activitat. En aquest cas, el despertar no pot pas esser de témer: més aviat té d'esser encisador, tota existència en la natura tenint la seva raó d'esser, i tota criatura, la més infima com la més noble, trobant la seva felicitat en l'exercici de les seves facultats.»

Aquest raonament semblava calmar-lo. Més les inquietuds del dubte no trigaven pas a reaparèixer punxentes com espines. Devegades, rondava sol, en els vasts cementiris de París, cercant entre les tombes els caminals més deserts, escoltant la fressa del vent en els arbres, el remoreig de les fulles mortes en els corriols. Devegades s'allunyava pels voltants de la gran ciutat, a través del bosc, i durant hores enteres caminava parlant a sí mateix. Devegades també romania tota una llarga diada en el seu taller de la plaça del Pantheon, taller que li servia ensems de sala de treball, de cambra pera dormir i de peça de recepció, i fins a hora avençada de la nit dissecava un cervell portat de la Clinica, estudiant al microscopi les tallades en primes llenques de la substancia grisa.

L'incertesa de les ciències anomenades positives, la parada brusca del seu esperit en la solució dels problemes, el posaven en una violenta desesperació, i més d'una volta jo l'vaig trobar en un abatiment inert, els ulls brillants i fixes, les mans cremantes de febre, el pols agitat i intermitent. En una d'aqueixes crisis, essent-me forçat de deixar-lo algunes hores, fins vaig creure no trobar-lo viu quan tornava vers les cinc del matí. Tenia vora seu un got de cianuri de potassi, que va assajar d'amagar, a la meua arribada. Més tot seguit, reprenent la seva calma am gran serenitat d'ànima, va tenir un lleu somriure. «I per què! — me digué. — Si som immortals, això no serviria de res. Més era pera saber-ho més aviat.» Aquell dia m'confessà que li havia semblat esser aixecat dolorosament pels cabells fins a l'alçaria del sostre pera tornar a caure desseguida am tot el seu pès sobre l'enfustissat.

L'indiferència pública tocant el gran problema del destí humà, qüestió que als seus ulls passava al davant de totes les altres, pus se tracta de la nostra existència o del nostre nient, tenia l'ho d'exasperar-lo fins al darrer grau. Sols veia per tot gent ocupada en interessos materials, absorbits unicament per l'idea rara de «guanyar diners», consa-

grant tots els llurs anys, totes les llurs diades, totes les llurs hores, tots els llurs minuts, an aquests interessos disfregats am formes les més diverses i no trobant cap esperit lliure, independent, vivint la vida de l'intelligència. Li semblava que ls essers pensants podien, devien, tot vivint la vida del cos, car no s pot pas fer altrament, al menys no restar esclaus d'una organització tant grollera i dedicar els llurs mellors instants a la vida intel·lectual.

A l'època en que comença aquesta narració, En Jordi Spero ja era celebre i fins illustre, pels treballs científics originals que havia publicats i per diverses obres d'alta literatura que havien portat el seu nom a les aclamacions del món enter. Encara que no hagués complert els seus vinticinc anys, més d'un milió de lectors havien llegit les seves obres, que no eren pas escrites, no obstant, pera l gros public, més que havien tingut l'èxit d'esser apreciades per la majoria desitjosa d'instruir-se, lo mateix que per la minoria ilustrada. Se l'havia proclamat el mestre d'una escola nova, i critics eminents, no coneixent ni la seva individualitat física, ni la seva edat, parlaven de «les seves doctrines».

Com era que aquest filosof singular, aquest estudiant auster, se trobava als peus d'una donzella a l'hora de la posta del sol,

tot sol amb ella, sobre la terrassa ont els acabem de trobar?

El seguiment de la narració ns ho dirà.

II

L'APARICIÓ

El llur primer encontre havia estat veritablement estrany. Contemplador apassionat de les belleses de la Natura, sempre cercant els grans espectacles, el jove naturalista havia emprès, l'estiu abans, el viatge de Noruega, am l'objecte de visitar aquells fiords solitaris on s'engolfa la mar i aquelles montanyes de cims nevats que aixequen per dessorre ls nuvols els llurs fronts immaculats i sobre tot amb el viu desig de fer-hi un estudi especial de les aurores boreals, aquesta manifestació grandiosa de la vida de la nostra planeta. Jo l'havia acompanyat en aquest viatge. Les postes de sol enllà dels fiords calms i pregons, les sortides de l'astre esplendí sobre les montanyes, encisaven amb una indicible emoció la seva ànima d'artista i de poeta. Romanguérem allà més d'un mes, recurrent

la pintoresca regió que s'extén de Cristiania als Alps escandinaus. Ara bé: la Noruega era la patria d'aquella criatura del Nord, qui devia exercir una tant rapida influença sobre l seu cor no despertat. Ella era allà, a poques passes d'ell, i am tot i amb això fou solament el dia de la nostra partença que l'atzar, aquest déu de l'antigor, se decidí a posar-los en presencia l'un de l'altre.

La llum del matí daurava ls cims llunyans. La jove noruega havia estat conduida pel seu pare sobre una d'aquelles montanyes on nombrosos excursionistes s'apleguen, com an el Righi de Suiça, pera assistir a la sortida del sol, que, aquell dia, havia estat meravellosa. Iclea s'havia separat, tota sola, a pocs metres, sobre d'un turonet isolat, pera mellor distingir certs detalls del paisatge, quan al girar-se, am la cara a la contraria del sol, per abarcar l'ensemble de l'horizó, va veure, no ja dessobre la montanya ni sobre de la Terra, sinó en el cel mateix, la seva imatge, la seva persona tota entera, podent regoneixe-s molt bé. Una aureola lluminosa encaixava la seva testa i les seves espatlles amb una corona de gloria enlluernadora, i un gran cercol aeri, feblement tenyit dels matisos de l'arc de Sant Martí, enronrava la misteriosa aparició.

Estupefacta, emocionada per la singularitat de l'espectacle, encara baix l'impressió de l'esplendor de la sortida del sol, ella no s'va pas adonar tot seguit de que una altra figura, un perfil de testa d'home, acompanyava la seva, silueta de viatger immobilitat, en contemplació davant d'ella, recordant aquelles estatuës de sants drets sobre ls pilars de les esglésies. Aquella figura masculina i la seva eren enquadrades pel mateix cercol aeri. Tot d'un cop ella s'va adonar de l'estrany perfil humà en l'aire, va creure esser joguina d'una visió fantàstica, i meravellada, féu un gest de sorpresa i quasi d'esglai. La seva imatge aèria reproduï l mateix gest, i ella vegé l'espectre del viatger posar-se la mà al barret i descobrir-se com en una salutació celest, després perdre la netedat dels seus contorns i esvair-se al mateix temps que la seva pròpia imatge.

La transfiguració del mont Tabor, ont els deixebles de Jesús vegeren tot d'un cop en el cel l'imatge del Mestre acompanyada de les de Moisès i d'Elies, no va pas produir en els seus testimonis una estupefacció més gran que la de l'innocenta verge de la Noruega, davant d'aquest antheli d'on la teoria es coneguda de tots els meteorologistes.

Aquesta aparició s'fixà en lo pregon de

la seva pensa com un somni meravellós. Havia cridat an el seu pare, qui s'havia aturat a poca distancia darrera l turonet; més quan ell arribà, tot havia desaparegut. Ella va demanar-n'hi l'explicació, sèns obtenir res, com no sia un dubte i quasi una negació de la realitat del fenomen. Aquell home excellent, antic oficial superior, pertanyia an aquella categoria d'esceptics distingits qui neguen senzillament ço que ells ignoren o no comprenen pas. La deliciosa criatura debades li afirmava que acabava de veure la seva imatge en el cel — i adhuc la d'un home que jutjava jove i de bona presencia; — debades va contar els detalls de l'aparició, i afegí que les figures li havien semblat més grans que l natural i semblaven siluetes colossals: ell va declarar-li amb autoritat, i no sèns emfasi, que era lo que sen diuen illusions d'optica produïdes per l'imaginació quan s'ha dormit malament, sobre tot durant els anys d'adolescença.

Més, al vespre del mateix dia, còm pujavem an el vapor, vaig remarcar una noia de cabellera vaporosa qui mirava l meu amic amb un aire francament astorat. Ella era sobre l moll, de bracet del seu pare, i restava allà immobilit com la dona de Loth, devinguda estatua de sal. La vaig signar an En

Jordi desde que arribàrem an el bastiment; més, apenes havia girat la cara del seu costat, que vegí les galtes de la noia emporprar-se d'una rojor sobtosa, i desseguida desvià l seu esguard pera dirigir-lo a la roda del vaixell, que començava de fer camí. Jo no sé si En Spero sen va adonar. De fet, al matí, no havíem pas vist res ni un ni altre del fenomen aeri, al menys en el moment en que la jove neta havia arribat a vora nostre, i ella mateixa ens havia quedat amagada per una petita clapa d'arbustes: era sobre tot la banda d'Orient, la magnificença de la sortida del sol, que ns havia atret. No obstant, ell saludà la Noruega, que deixava am recança, amb el mateix gest que havia saludat la sortida del sol, i la desconeguda prengué pera ella aquesta salutació.

Dos mesos més tard, a París, el comte de K... rebia molta de gent am motiu d'un recent triomf de la seva compatriota Christina Nilson. La jove noruega i el seu pare, vinguts a París pera passar una part de l'hivern, eren del nombre dels invitats; de llarg temps ells se coneixien com compatriotes, la Suecia i la Noruega essent germanes. Tocant a nosaltres, hi anavem per primera vegada, i l'invitació adhuc era deguda a l'aparició del darrer llibre d'En Spero, ja senyalat per un

gros exit. Somniadora, pensivola, instruida am l'educació solida dels països del Nord, avida de conèixer, Icea ja havia llegit i tornat a llegir am curiositat aquell llibre una mica mistic, en el qual el novell metafisic havia exposat els neguits de la seva ànima no satisfeta amb els *Pensaments* d'En Pascal. Afegim que ella mateixa feia alguns mesos que havia passat els examens de grau superior i que, havent renunciat a l'estudi de la medicina que de primer la tirava, començava a iniciar-se amb alguna curiositat en les investigacions ben novel·les de la fisiologia psicològica.

Quan varen anunciar an En Jordi Spero, li havia semblat que un amic desconegut, quasi un confident del seu esperit, acabava d'entrar. Ella tremolà, com tocada d'una commoció electrica. Ell, home de poca societat, timid, torbat en les reunions de desconeguts, no agradant-li ballar, ni jugar, ni conversar, havia restat en el mateix recó de la sala al costat d'alguns amics, bastant indiferent an els valsos i els rigodons, però atent a dos o tres obres-de-mestre de la musica moderna interpretades am sentiment; i la vetllada entera s'havia passat sense que s'hagués acostat an ella, encara que l'hagués remarcada i que en tota aquella enlluerna-

dora vetllada no hagués vist sinó an ella. Les llurs mirades s'havien trobat més d'una vegada. A la fi, vers les dues de la matinada, llavors que la reunió s'feia més íntima, gosà anar vora d'ella, sense que per això li endrecés la paraula. Fou ella qui primer li parlà, pera exposar-li un dubte sobre la conclusió del seu llibre.

Afalagat, emperò encara més sorprès de saber que aquelles planes de metafísica tenien una llegidora — i una llegidora de tal edat — l'autor respongué, am poca traça, que aquelles investigacions eren una mica serioses pera una dòna. Ella replicà que les dònes, les noies, no eren pas exclusivament absorbides en l'exercici de la coqueteria i que ella ne coneixia qui a voltes pensaven, cercaven, treballaven, estudiaven. Va parlar amb alguna vivacitat, pera defendre les dònes contra l'desdeny científic de certs homes i sostenir la llur aptitud intelectual, i no li va pas costar gaire de guanyar una causa en la qual el seu interlocutor no era, d'altra banda, de cap manera l'adversari.

Aquest nou llibre, qual exit havia estat immediat i sorollós, malgrat la gravetat de l'assumpte, havia rodejat el nom d'En Jordi Spero d'una veritable aureola de celebritat, i en els salons el brillant escriptor per tot era

acullert am viva simpatia. Tot just els dos joves havien canbiat algunes paraules, que ell se trobà esser el punt de mira dels amics de la casa i obligat a respondre a qüestions diverses que vingueren a interrompre l' llur abocament. L'un dels més eminents critics del dia, precisament havia consagrat un llarg article an el nou llibre, i el mateix assumpte de l'obra devingué en un instant l'objecte de la conversa general. Iclea se mantingué separada. Ella sentia, i les dónes no s'hi enganyen pas gaire, que l'heroe l'havia remarcada; que la seva pensa ja era lligada a la d'ell per un fil invisible, i que responent a les qüestions més o menys banals que li eren dirigides, el seu esperit no era pas enterament en la conversa. Aquest primer triomf intim li bastava. Ella no n desitjava pas d'altres. I després, havia regonegut en el perfil d'ell la silueta misteriosa de l'aparició aèria i el jove viatger de la nau de Cristiania.

En aquesta primera entrevista no trigà pas a expressar-li l seu entusiasme pels paratges meravellosos de la Noruega i a contar-li l seu viatge. Ella s fonia pera sentir un mot, una alusió qualsevol, an el fenomen aeri que tant l'havia sobtada, i no comprenia l silenci d'ell, la seva discreció. Ell, no havent pas observat l'antheli en el moment

que ella mateixa s'hi era projectada, no havia pas estat particularment sorprès d'un fenomen que ja diferents vegades, i en mellors condicions, havia estudiat de dalt de la barqueta d'un aerostat; i, no havent notat res d'especial, no n tenia res per dir. L' instant de l'embarcament tampoc se presentà a sa memoria, i encara que la rossa noia no li semblà pas del tot desconeguda, de totes maneres no s recordava pas d'haver-la vista. Per mi, tot seguit l'havia regoneguda. Ell va parlar dels llacs, dels rius, dels fiords, de les montanyes; per ella sapigué que la seva mare havia mort molt jove d'una malaltia de cor; que l seu pare s'estimava més la vida de París que la de tota altra banda, i que s'ens dubte ella no retornaria sinó rarament a la seva patria.

Una remarcable comunitat de gustos i d'idees, una viva simpatia mutual, un apreci reciproc, els posaren tot seguit en relació. Pujada seguint la manera d'educació anglesa, ella fruïa d'aquella independència d'esperit i de llibertat d'acció que les dones de França no coneixen fins després de maridar-se, i no se sentia pas deturada per cap de les convencions socials que a casa nostra semblen destinades a protegir l'innocència i la virtut. Dugues amigues de la seva edat fins ja havien vingut totes soles a París pera acabar la llur educació

musical, i vivien juntes, en plena Babilonia, d'altra banda am tota seguretat, sense haver-se dubtat mai dels perills de que s'preté que París es omplert. La noia rebé les visites d'En Jordi Spero de la mateixa manera que les hauria pogut rebre l seu pare, i en poques setmanes l'afinitat dels llurs caracters i dels llurs gustos els havia associats en els mateixos estudis, en les mateixes investigacions, sovint en les mateixes pensades. Gairebé cada dia, a la tarde, arrossegat per una atracció secreta, se dirigia del barri Llatí vers les vores del Sena, que seguia fins al Trocadero, i passava varies hores amb Icea, ja sia en la biblioteca, sia sobre la terraça del jardí, o bé en una passejada en el Bosc.

La primera impressió, nada de l'aparició celest, havia restat en l'ànima d'Icea. Ella mirava l jove savi, si no com un déu o com un heroe, al menys com un home superior an els seus contemporanis. La lectura de les seves obres fortificà aquesta impressió i l'augmentà: sentia per ell més que admiració, una veritable veneració. Quan hagué fet la seva coneixença personal, el gran home no baixà pas del seu pedestal. Va trobar-lo tant eminent, tant transcendent en els seus estudis, en els seus treballs, en ses recerques, i al mateix temps tant senzill, tan sincer, tant bo i

indulgent per tot-hom, i — recullint qualsevol pretext pera sentir pronunciar el seu nom — tingué de sofrir a voltes algunes crítiques de rivals tant injustos envers ell, que s'posà a estimar-lo amb un sentiment quasi maternal. Aquest sentiment d'afecció protectora es que ja existeix, doncs, en el cor de les noies? Pot-ser, més segurament ella l'estimà així al començament. Crec haver dit abans que l fons del caracter d'aquest pensador era una mica melancolic, d'aquella melancolia d'ànima, de que parla En Pascal i que es com la nostalgia del cel. Cercava, en efecte, perpetuament, la solució de l'etern problema, el *To be or not to be* «Esser o no esser pas», de Hamlet. Devegades se l'hauria vist trist, aterrat fins a la mort. Més, per un singular contrast, quan ses negres pensades s'havien per així dir consumit en la recerca, que l cervell extenuat perdia la facultat de vibrar encara, hi havia en ell com un repòs, un resserenament: la circulació de la seva sang vermella reanimava la vida organica, el filosof desapareixia pera fer lloc a una criatura quasibé innocenta, d'una alegria facil, divertint-se am tot i am res, tenint gairebé gustos femenins, agradant-li les flors, els perfums, la musica, la somniesa, i semblant sovint afectat d'un estrany tant-se-m'endona.

III

« TO BE OR NOT TO BE »

Era precisament aquesta fase de la seva vida intel·lectual la que havia associat el dos essers tant intimament. Feliça d'existir, en la flor de la seva primavera, obrint-se a la llum de la vida, harpa vibrant am totes les harmonies de la natura, la bella criatura del Nord somniava encara a voltes els elfes i les fades del seu clima, els angels i els misteris de la religió cristiana, que havien breçat la seva infantesa; més la seva pietat, la seva credulitat dels primers jorns no havien pas enfosquit la seva raó: pensava lliurement, cercava am serenitat la veritat, i, dolent-se pot-ser de no creure ja en el paradís dels predicadors, se sentia, no obstant, animada amb el desig imperiós de viure sempre. La mort li semblava una injustícia crudel. No recordava jamai la seva mare extesa dessorbre l llit de mort, bella am tot l'esclat dels seus trenta anys, emportada en plena florida de les roses en un cementiri verdejant i perfumat, tot ple de cants d'aucells i ratllada

sobtadament del llibre dels vivents, mentre que la natura entera havia continuat cantant, florint i brillant; ella no recordava pas mai, dic, la palida cara de la seva mare, sense que un calfred sobtat l'agafés tota entera de cap a peus. No, la seva mare no ho era pas de morta. No, ella mateixa no moriria pas, ni a trenta anys, ni més tard. I ell! *Ell*, morir! Aquella intelligència sublim anorrear-se per una parada del cor o de la respiració? No, poc era possible! Els homes s'equivoquen. Un jorn se sabrà.

Ella també pensava de vegades en aquests misteris, baix una forma més aviat estètica i sentimental que científica; més ella hi pensava. Totes les seves preguntes, els seus dubtes, l'objecte secret de les seves converses, del seu afecte tant rapid pot-ser an el seu amic, tot això tenia per causa la set immensa de conèixer que assedegava la seva ànima. Confiava en ell, perquè ella ja havia trobat en els escrits d'ell la solució dels més grans problemes. Li havien ensenyat a conèixer l'univers, i aquesta coneixença s trobava esser més bella, més vivent, més gran, més poètica que ls errors i les illusions passades. Desde l dia en que va sentir dels llavis d'ell que la seva vida no tenia pas altre objecte que aquesta recerca de la realitat,

era segura que ell trobaria, i el seu esperit s'arrapava, se lligava amb el d'ell, encara pot-ser més energicament que l seu cor.

Feia aprop de tres mesos que vivien així, amb una vida intel·lectual comuna, passant quasi tots els dies moltes hores en la lectura de les memòries originals escrites en diferents llengües sobre la filosofia científica, la teoria dels àtoms, la física molecular, la química orgànica, la termodinàmica i les diverses ciències que tenen per objecte la coneixença de l'esser, dissertant sobre les contradiccions aparents o reals de les hipòtesis, trobant a voltes, en els escriptors purament literaris, relacions i coincidències prou sorprenents amb els axiomes científics, estranyant-se de certes pre-ciències dels grans autors. Aquestes lectures, aquestes investigacions, aquestes comparances, sobre tot, els havien interessat per l'eliminació que l llur esperit, de més en més il·lustrat, se veia portat a fer de les nou dècimes dels escriptors, les obres dels quals són absolutament buides, i de la meitat de la darrera dècima, quals escrits sols tenen un valor superficial. Havent així desbrossat el camp de la literatura, vivien amb una certa satisfacció en la societat reduïda dels esperits superiors. Pot-ser hi entrava un lleu sentiment d'orgull.

Un jorn, En Spero arribà més aviat que de costum. «*Eureka!*» va exclamar. Més, retro-pant-se sobtadament: «*Pol-ser...*»

Recolzant-se a l'escalfa-panxes, on peterellejava un foc ardent, mentre que la seva companya l contemplava amb els seus grans ulls plens de curiositat, ell se posà a parlar amb una mena de solemnitat inconscient, com si hagués conversat amb el seu propi esperit, en la solitud d'un bosc:

«Tot ço que veiem sols es apariencia: la realitat es altra.

»El Sol sembla rodar al voltant nostre, sortir al matí i pondre-s al vespre, i la Terra on som sembla immobilitat. Es lo contrari que es veritat. Habitem a l'entorn d'un projectil torbillonant llençat en l'espai amb una velocitat setanta-cinc vegades més rapida que la que s'emporta una bala de canó.

»Un concert harmoniós ve a delectar les nostres orelles. El sò no existeix pas, no es sinó una impressió dels nostres sentits, produida per vibracions de l'aire d'una certa amplitud i d'una certa velocitat; vibracions en sí mateixes silencioses. Sense l nervi auditiu i el cervell, no hi hauria pas sons. En realitat, sols hi ha moviment.

»L'Arc de Sant Martí obre l seu cercol

radiós, la rosa i el blauet mullats per la pluja llampuguen al sol, la verda prada, el solc daurat, diversifiquen la plana am llurs colors esclatants. No hi ha pas colors, no hi ha pas llum: sols hi ha ondulacions de l'eter que posen en vibració l nervi optic. Apariencies enganyoses. El sol escalfa i feconda, el foc crema: no hi ha pas calor, sinó solament sensacions. La calor, com la llum, no es més que una manera de moviment. Moviments invisibles, emperó sobirans, suprems.

» Veus-ací una forta biga de ferro, de les que tant generalment avui s'empleen en les construccions. Es posada en el buid, a dèu metres d'alçaria, sobre dos murs, en els quals s'encamellen les dugues extremitats. Certament es solida. En el seu mig s'hi ha posat un pès de mil, dos mil, dèu mil kilograms, i aqueix pès enorm, ni tant sols el sent: tot just si s pot constatar amb el nivell una flexió imperceptible. No obstant, aquesta biga es composada de molecules que no s toquen pas, que són en perpetual vibració, que s'allunyen unes d'altres sota l'influença de la calor, que s'apropen sota l'influença del fred. Digueu-me, si us plau, ço que constitueix la solidesa d'aquesta barra de ferro? Els seus atoms materials? Segurament que

no, pus que ells no s toquen pas. Aquesta solidesa resideix en l'atracció molecular, es a dir, en una força immaterial.

»Absolutament parlant, lo solid no existeix pas. Prenem en les nostres mans una feixuga bala de ferro: aquesta bala es composada de molècules invisibles, que no s toquen pas, les quals són composades d'àtoms que tampoc se toquen. La continuïtat que sembla tenir la superfície d'aquesta bala i la seva solidesa aparents són, doncs, pures illusions. Per l'esperit qui analisés la seva estructura íntima, es un remolí de mosques recordant els que voleien en l'atmosfera dels jorns d'estiu. D'altra banda, escalfem aqueixa bala que us sembla solida: se fondrà; escalfem-la més: s'evaporarà, sense per això canviar de natura; líquida o gas, sempre serà ferro.

»Som en una casa en aquest moment. Totes aquestes parets, enfustissats, aquests tapiços, mobles, aquest escalfa-panxes de marbre, són compostats de molècules que tampoc se toquen. I totes aquestes molècules constitutives dels cossos són en moviment de circulació les unes al voltant de les altres.

»El nostre cos se troba en el mateix cas. Es format per una circulació perpetua de molècules; es una flama incessantment consumida i renovada; es un riu a la vora del

qual se ve a seure creient tornar a veure sempre la mateixa aigua, més ont el curs perpetual de les coses hi porta una aigua sempre nova.

» Cada globul de la sang nostra es un món (i ne tenim cinc millions per millimetre cubic). Successivament, sense treva ni parada, en les nostres arteries, en les nostres venes, en la nostra carn, en el nostre cervell, tot circula i tot marxa, tot se precipita en un remolí vital proporcionalment tant rapid com el dels cossos celests. Molecula per molecula, el nostre cervell, el nostre crani, els nostres ulls, els nostres nervis, la nostra carn tota sencera, se renoven sense parar, i tant rapidament, que en pocs mesos el nostre cos es enterament reconstituit.

» Per medi de consideracions fundades sobre les atraccions moleculars, s'ha calculat que en una minúscula goteta d'aigua projectada am la punta d'una agulla, goteta invisible a l'ull sol, mesurant una millesima de millimetre cubic, hi ha més de dos cents vinticinco millions de molecules.

» En un cap d'agulla no hi ha pas menys de vuit sextillions d'àtoms, o sia vuit mil milliards de milliards; i aquests àtoms són separats uns d'altres per distancies considera-

blement més grans que les llurs dimensions, aqueixes dimensions essent altrament invisibles fins an el més potent microscopi. Si s'volgués comptar el nombre d'aquests atóms continguts en un cap d'agulla, separant-ne per la pensa un miliard per segon, caldria continuar aquesta operació durant dos cents cinquanta tres mil anys pera acabar l'enumeració.

» En una gota d'aigua, en un cap d'agulla, hi ha incomparablement més d'atóms que estels en tot el cel conegut dels astrònoms armats amb els llurs més potents telescopis.

» Qui sosté la Terra en el buid eternal, el Sol i tots els astres de l'univers? Qui sosté aquella llarga biga de ferro posada entre dos murs i sobre la qual se van a construir diversos pisos? Qui sosté la forma de tots els cossos? La Força.

» L'univers, les coses i els sers, tot ço que nosaltres veiem, es format d'atóms invisibles i imponderables. L'univers es un dinamisme. Déu es l'ànima universal: *in eo vivimus, movemur et sumus*.

» Així com l'ànima es la força que mou el cos, l'Esser infinit es la força qui maneja l'univers! La teoria purament mecanica de l'univers resta incòmpleta per l'analista, qui

penetra an el fons de les coses. La *voluntat* humana es feble, verament, en relació am les forces cosmiques. No obstant, enviant un tren de París a Marsella, un vaixell de Marsella a Suez, jo remoc lliurement una part infinitesimal de la massa terrestre i modifico l curs de la Lluna. Cegos del segle dinou, retorneu amb el cigne de Mantua: *Mens agit molem*.

» Si jo disseco la materia, trobo en el fons de tot l'atom invisible: la materia desapareix, s'esvaeix en fumera. Si ls meus ulls tinguessin la potença de veure la realitat, veurien a través de les parets, formades de molecules separades, a través dels cossos, torbillons atomics. Els nostres ulls de carn no veuen pas ço que es. Es am l'ull de l'esperit que cal veure-hi. No ns fiem pas de l'unic testimoni dels nostres sentits: hi ha tant d'estels sobre ls nostres caps durant el dia com durant la nit.

» En la natura no hi ha ni astronomia, ni fisica, ni quimica, ni mecanica: això són metodes subjectius d'observació. No hi ha més que una sola unitat. L'infinidament gran es identic a l'infinidament petit. L'espai es infinit sense esser gran. La durada es eternal sense esser llarga. Estels i atoms són un.

» L'unitat de l'univers es constituïda per

la força invisible, imponderable, immaterial, que mou els atòms. Si un sol atòms cessava d'esser mogut per la força, l'univers s'aturaria. La Terra volta a l'entorn del Sol, el Sol gravita a l'entorn d'un focus sideral mobil en sí; els millions, els milliards de sols que poblen l'univers corren més depressa que ls projectils de la polvora; aquells estels que us semblen immobils són sols llençats en el buid etern am velocitats de déu, vint, trenta millions de kilometres per dia, corrent tots vers una fi ignorada, sols, planetes, terres, satel·lits, cometes vagabondes...; el punt fixe, el centre de gravitat cercat per l'analista, fuig a mesura que sel persegueix, i en realitat no existeix enlloc. Els atòms que constitueixen els cossos se mouen relativament tant depressa com els estels en el cel. El moviment ho regeix tot, ho forma tot.

»El mateix atòms no es pas una materia inerte. Es un centre de força.

»Ço que constitueix essencialment l'esser humà; ço que l'organisa, no es pas la seva substancia material, no es pas ni l protoplasma, ni la cellula, ni aquelles meravelloses i fecondes associacions del carbon am l'hidrogen, l'oxigen i el nitrogen: es la *Força* animica, invisible, immaterial. Ella es la qui aplega, dirigeix i reté associades les innom-

brables molècules que componen l'admirable harmonia del cos vivent.

» La matèria i l'energia jamai han estat vistes separades l'una de l'altra: l'existència de l'una implica l'existència de l'altra; potser hi ha identitat substancial d'una i altra.

» Que l cos se disgregui tot d'un cop després de la mort, com se disgrega lentament i se renova perpetuament durant la vida, tant-se-val. L'ànima roman. *L'atom psíquic organitzador es el centre d'aquella força.* Ell també es indestructible.

» Ço que nosaltres veiem es enganyador.
LO REAL ES L'INVISIBLE. »

Se posà a caminar a grans passes. La donzella l'havia escoltat com s'escolta un apostol, un apostol estimat, i encara que de fet sols havia parlat pera ella, semblà no haver pas fet esment de la seva presència: tant ella era romassa immòbil i silenciosa. Se va acostar an ell i li va agafar una mà entre les seves. « Oh! — féu ella. — Si tu encara no has pas conquerit la Veritat, aquesta poc que t'escaparà. »

Després, inflamant-se ella mateixa i fent allusió a una reserva sovint expressada per ell: « Tu creus, — afegi ella, — que es impossible a l'home terrestre d'assolir la Veritat,

perquè nosaltres sols tenim cinc sentits i que una multitud de manifestacions de la natura resten estranyes al nostre esperit, no tenint cap via pera arribar-nos. Lo mateix que romandriem sense vista si fossim privats del nervi optic, sense audició si fossim privats del nervi acustic, etc., de la mateixa manera les vibracions, les manifestacions de la força que passen entre les cordes del nostre instrument organic sense fer vibrar aquelles que existeixen, ens resten desconegudes. Jo t'ho concedixo i admeto, am tu, que ls habitants de certs mons poden esser incomparablement més avançats que nosaltres. Emperò m sembla que, encara que terrani, tu has trobat.

— Dolça estimada, — respongué ell asseient-se aprop d'ella sobre la gran otomana de la biblioteca, — es ben cert que la nostra harpa terrestre es mancada de cordes, i es probable que un ciutadà del sistema de Sirius se riuria de les nostres pretencions. El més petit troç de ferro imantat ne sab més que En Newton i En Leibnitz pera trobar el pol magnetic, i l'aureneta coneix mellor que En Cristofol Colom o En Magallans les variacions de latitud. Què he dit ara mateix? Que les aparences són enganyoses i que a través de la materia l nostre esperit deu veure la força invisible. Es lo que hi ha de més segur. La

materia no es pas lo que sembla, i cap home coneixedor dels progressos de les ciències positives, avui ja no podria pretendre esser materialista.

— Aleshores, — reprengué ella, — l'atom psíquic cerebral, principi de l'organisme humà, fóra immortal, com d'altra banda tots els atoms, si s'admeten les assercions fonamentals de la química. Més diferiria, dels altres per una mena de rang més elevat, l'ànima essent-li lligada. I conservaria la consciència de la seva existència? L'ànima fóra comparable a una substància elèctrica? Jo he vist una vegada l'llamp passar a través d'una sala i apagar els llums. Quan els tornaren a encendre se trobà que l'rellotge havia estat desdaurat i que l'aranya d'argent cisellat havia estat daurada en diversos punts. En això hi ha una força subtil.

— No fem pas comparances: totes elles restarien massa allunyades de la realitat. Tots ho *sabem* que morirem, emperò no ho *creiem* pas. Eh! Com ho hem de poder creure? Com hem de poder comprendre la mort que no es més que un cambi d'estat de lo conegut a lo desconegut, de lo visible a lo invisible? Que l'ànima existeix com força, es lo que no es pas dubtós. Que no faci més que un tot am l'atom cerebral organisador,

nosaltres ho podem admètre. Que ella sobrevisqui així a la dissolució del cos, nosaltres ho concebim.

— Més ella què devé? On va?

— La major part de les ànimes ni tant sols se dubten de la llur propria existència. Sobre ls catorze cents millions de sers humans qui poblen la nostra planeta, els noranta nou centesims no pensen. Què n farien, grans Déus!, de l'immortalitat? Com la molecula de ferro, flota, sense saber-ho, dins la sang que batega sota ls polsos d'En Lamartine o d'En Hugo, o bé roman fixada per un temps en l'espasa de Cesar; com la molecula d'hidrogen, brilla en el gas del saló de descans de l'Opera o s'immergeix dins la gota d'aigua engolida per un peix en el fons obscur dels mars, els atoms vivents qui jamai han pensat dormen.

» Les ànimes qui pensen són les hereves de la vida intellectual. Elles són les qui conserven el patrimoni de l'humanitat i l'augmenten pera l pervindre. Sense aquesta immortalitat de les ànimes humanes qui tenen consciència de la llur propria existència i viuen per l'esperit, tota l'història de la Terra no més arribaria al nient, i la creació tota entera, la dels mons més sublimes com la de la nostra infima planeta, fóra una absurditat en-

ganyosa, més miserable i més idiota que l'excrement d'un cuc. Ell té la seva raó d'esser i l'univers no la tindria pas! T'imagines tu els milliards de mons assolint les esplendideses de la vida i de la pensa pera succeir-se sense fi en l'història de l'univers sideral i no arribant sinó a donar naixença a esperances perpetuament decebudes, a grandeses perpetuament anientades? Per molt que ns fem humils, no podem pas admetre l'no-res com fi suprema del progrés perpetu, provat per tota l'història de la natura. Ara doncs, les ànimes són les sements de les humanitats planetàries.

— Poden doncs elles transportar-se d'un món a l'altre?

— No hi ha res tant difícil de comprendre com ço que s'ignora; no hi ha res tant senzill com ço que s'coneix. Qui s'estranya, avui dia, de veure l'telegraf electric transportar instantaniament la pensa humana a través dels continents i dels mars? Qui se sorprèn de veure l'atracció llunar aixecar les aigües de l'Oceà i produir les marors? Qui s'admira de veure la llum transmetre-s d'un estel a l'altre amb una velocitat de tres cents mil kilometres per segon? Tot lo més, sols els pensadors podrien apreciar la grandària d'aqueixes meravelles; la gent vulgar no s'es-

tranya de res. Si un nou descobriment demà ens permetés de fer senyals an els habitants de Mars i de rebre-n respostes, les tres quartes parts dels homes l'endemà ja no n foren sorpresos.

» Si, les forces animiques poden transportar-se d'un món a l'altre, no a tot arreu ni sempre, segurament, i no totes. Hi ha lleis i condicions. La meva voluntat pot aixecar el meu braç, tirar una pedra, am l'ajuda dels meus muscles; si agafo un pès de vint kilos, ella encara aixecarà l meu braç; si vull agafar un pès de mil kilos, ja no ho puc pas fer. Certs esperits són incapaços de cap activitat: altres, han adquirit facultats trascendents. En Mozart, a sis anys imposava a tots els seus auditors la potència del seu geni musical, i a vuit anys publicava les seves dugues primeres obres de sonates, mentre que l més gran autor dramatic que hagi existit, En Shakespeare, encara no havia escrit abans de l'edat de trenta anys cap peça digna del seu nom. No cal pas creure que l'ànima pertanyi an algun món sobrenatural: tot es en la natura. No hi ha pas gaire més de cent mil anys que l'humanitat terrestre s'ha desembarçat de la crisalida animal; durant millions d'anys, durant la llarga serie historica dels periodes primari, secundari i terciari, no hi havia pas

sobre la Terra una sola pensa pera apreciar aquells grandiosos espectacles, una sola mirada humana pera contemplar-los. El progrés ha elevat lentament les ànimes inferiors de les plantes i dels animals; l'home es molt recent sobre la planeta. La natura es en incessant progrés; l'univers es un perpetual devenir; l'ascensió es la llei suprema.

»Tots els mons, — afegí ell, — no són pas actualment habitats. Els uns són a l'aurora, d'altres en el crepuscol. En el nostre sistema solar, per exemple, Mars, Venus, Saturn i divers dels llurs satellits semblen en plena activitat vital; Jupiter apar no haver pas passat del seu període primari. La Lluna, pot-ser ja no té habitants. La nostra epoca actual no té pas més d'importancia en l'història general de l'univers que l nostre formiguer en l'infinit. Abans de l'existència de la Terra, hi ha hagut de tota eternitat mons poblats d'humanitats; quan la nostra planeta haurà fet el darrer badall i la darrera família humana s'endormirà en el darrer sòn a la vora de la darrera llacuna de l'oceà glaçat, sols innumbrables brillaran sempre en l'infinit, i sempre hi haura matins i vespres, primaveres i flors, esperances i goigs. Altres sols, altres terres, altres humanitats. L'espai sense fites es poblat de tombes i de breçols. Em-

però la vida, la pensa, el progrés eternal, són l'objecte final de la creació.

»La Terra es el satellit d'un estel. Actualment, lo mateix que en el pervindre, nosaltres som ciutadans del cel. Que ho sapiguem o que ho ignorem, en realitat nosaltres vivim en els estels.»

Aixi conversaven els dos amics sobre ls graves problemes que preocupaven les llurs penses. Quan conquerien una solució, mal fos incompleta, experimentaven una veritable joia d'haver fet un pas més en la recerca de lo desconegut, i després podien parlar més tranquil·lament de les coses habituals de la vida. Eren dos esperits igualment assedegats de saber, imaginant-se, am tot el fervor de la juvenesa, poder-se aillar del món, dominar les impressions humanes i assolir en llur celest embranzida l'estel de la Veritat que scintillava sobre llurs testes en les profunditats de l'infinit.

IV

AMOR

En aquesta vida de dos, per molt íntima, per molt encisadora que fos, hi mancava quelcom. Aquells enraonaments sobre ls formidables problemes de l'esser i del no-esser, els bescambis d'idees sobre l'anàlisi de l'humanitat, les recerques sobre l'objecte final de l'existència de les coses, les contemplacions astronòmiques i les qüestions que elles inspiren, satisfieien a voltes el llur esperit, no pas el llur cor. Quan l'un després de l'altre havien parlat llargament, jatsia sota la glorieta del jardí que dominava l quadro de la gran ciutat, jatsia en la biblioteca silenciosa, l'estudiant, el cercador no podia separar-se de la seva companya, i tots dos romanien agafats de mans, muts, atrets, retinguts per una força dominatriu. Després de la partença, un i altre sentien un buid singular, dolorós, en el pit, un malestar indefinible, com si algun lligam necessari a la llur vida mutual fos romput; i un i altre sols aspiraven a l'hora de la tornada. Ell l'estimava, no pas per ell, sinó per ella,

amb una afecció quasi impersonal, dins d'un sentiment de pregon apreci tant com d'ardent amor, i per un combat de tots els instants contra les atraccions de la carn, havia sabut resistir. Més un jorn que eren asseguts l'un vora l'altre, sobre d'aquella gran otomana de la biblioteca, embaraçada, com de costum, am llibres i fulles volants, com romanien silenciosos, va succeir que, carregada sés dubte am tot el pès dels esforços concentrats desde tant llarg temps pera resistir una atracció massa irresistible, la testa del jove autor s'inclinà insensiblement sobre les espatlles de la seva companya, i gairebé tot seguit... els llurs llavis se trobaren...

Oh goigs inenarrables de l'amor correspost! Ubriaguesa insaciable de l'ésser assegat de felicitat, desvaris sés fi de l'imaginació no vençuda, dolça musica dels cors, a quines altures eteries no haveu pas enlairat els elegits qui s'abandonen a les vostres felicitats supremes! Sobtosament oblidosos de la terra inferior, prenen el vol a totes ales dins dels paradisos encantats, se perden en les profunditats celests i planen en les regions sublimes de l'eterna voluptat. El món, am les seves comedies i les seves miseries, ja no existeix per ells. Viuen dins de la llum, dins del foc, salamandres, fenix, des-

presos de tot pès, lleugers com la flama, consumint-se ells mateixos, renaixent de les llurs cendres, sempre lluminosos, sempre ardents, invulnerables, invencibles.

L'expansió tant llargament continguda d'aquells primers desvaris va llençar els dos aimadors en una vida d'extasi que ls féu oblidar un instant la metafísica i els seus problemes. Aquest instant durà sis mesos. El més dolç, emperò l més imperiós dels sentiments havia vingut a completar en ells les insuficients satisfaccions intel·lectuals de l'esperit, i tot d'una les havia absorbides, quasi anientades. A comptar del jorn del petó, En Jordi Spero, no tant sols desaparegué enterament de l'escena del món, sinó també plegà d'escriure, i jo mateix el vaig perdre de vista, malgrat el llarg i real afecte que m'havia manifestat. Els lògics haurien pogut concloure-n que per primera vegada en la seva vida ell era satisfet i que havia trobat la solució del gran problema, la fi suprema de l'existència dels sers.

Vivien aquell «egoisme de dos» que, allunyant l'humanitat del nostre centre òptic, disminueix els seus defectes i la fa semblar més amable i més bella. Satisfets de llur afecció mutual, per ells tot cantava en la natura i en l'humanitat, un perpetuàl cantic de benhaurança i d'amor.

Ben sovint, al vespre anaven seguint el curs del Sena, a contemplar, tot somniant, els meravellosos efectes de llum i d'ombra que decoren el cel de París, tant admirable en el crepuscol a l'hora en que les siluetes de les torres i dels edificis se projecten en negre sobre l fons lluminós de l'occident. Nuvolades roses i emporprades, illuminades pel reflecte llunyà de la mar sobre la qual brilla l sol desaparegut, donen al nostre cel un caracter especial que no es pas el de Nàpols banyat a l'occident pel mirall mediterrà, emperò que pot-ser sobrepuja l de Venecia, on l'illuminació es oriental i esblaimada. Sia que ls llurs passos els haguessin portat vers l'illa antiga de la Cité, que baixessin el curs del riu passant a la vista de Notre-Dame i del vell Châtelet, que perfilava la seva negra silueta davant del cel encar lluminós, sia que, més aviat encara, atrets per l'esclat de la posta i per la campanya haguessin baixat els molls fins més enllà de la murada de l'immensa ciutat i s'haguessin esgarriat fins a les solituds de Boulogne i de Billancourt, tancades pels faldars negres de Meudon i de Saint-Cloud, ells contemplaven la natura, oblidaven la ciutat brugidosa perduda al seu darrera i caminaven amb un mateix pas, no formant sinó un sol esser, rebien ensems les mateixes

impressions, pensaven els mateixos pensaments i, en silenci, parlaven el mateix llenguatge. El riu s'escolava a llurs peus, les ramors del dia s'apagaven, els primers estels llüien en el cel. Agradava a N'Iclea anomenar-les an En Jordi a mesura que anaven apareixent.

Març i Abril ofereixen sovint a París dolces vesprades, en les quals circula l primer halè precursor de la primavera. Els estels brillants d'Orion, l'enlluernador Sirius, els bessons Castor i Pollux llampuguen en el cel immens; les Pleiades s'abaixen vers l'horizó occidental, si bé Arcturus i el Bover, pastor dels remats celests, tornen, i algunes hores més tard la blanca i resplendent Vega s'aixeca de l'horizó oriental, ben tost seguida per la Via Lactea. Arcturus, el dels raigs d'or, era sempre l primer estel reconegut, pel seu esclat penetrant i per la seva posició en l'allargament de la cua de la Óssa Gran. A voltes, el creixent de Lluna planava en el cel occidental i la jove contempladora admirava, com Ruth vora de Booz, «aquella falç d'or en el camp dels estels».

Els estels envolten la Terra; la Terra es dins del cel. En Spero i la seva companya ho sentien bé, i sobre cap altra terra celest pot-ser, cap parella no vivia més intimament que ells en el cel i en l'infinit.

Insensiblement, no obstant, pot-ser sense adonar-sen ell mateix, el jove filòsof reaprengué, gradualment, per fragments trocejats, els seus estudis interromputs; analitzant ara les coses amb un pregon sentiment d'optimisme que encara no havia pas conegut malgrat la seva bondat natural, eliminant les conclusions crudels, perquè li semblaven degudes a un incomplet coneixement de les causes, contemplant els panorames de la natura i de l'humanitat amb una llum novella. També ella havia reprès, al menys parcialment, els estudis que tenia començats en comú amb ell; més un sentiment nou, immens, omplia la seva ànima, i el seu esperit ja no tenia la mateixa llibertat per a l treball intel·lectual. Absorbida en aquesta afecció de tots els instants per un ser que ella havia enterament conquerit, ella no hi veia sinó per ell, no obrava més que per ell. Durant les hores calmes del vespre, quan ella s posava an el piano, jatsia per a tocar una sonata d'En Chopin, que s'estranyava de no haver pas comprès abans d'estimar, jatsia per a acompanyar-se cantant am la seva veu tant pura i extesa ls *lieder* noruegs d'En Grieg i d'En Bull, o les melodies del nostre Gounod, li semblava, inconscientment pot-ser, que l seu estimat era l sol auditor capaç d'entendre aquelles

inspiracions del cor. Quines hores delicioses va passar ell en la vasta biblioteca de la casa de Passy, extès dessorre l'otomana, seguint devegades am l'esguard les capritxoses volutes de la fumera d'un cigar d'Orient, mentre que, abandonada a les reminiscences de la seva fantasia, ella cantava l dolç *Saetergiens Sondag* del seu país, la serenata de *Don Juan*, el *Lac* d'En Lamartine, o bé quan, deixant córrer els seus dits habilis sobre l teclat, feia volar en l'aire l somni melodiós del *menuet* de Boccherini!

La primavera era arribada. El mes de Maig havia vist obrir-se, a París, les festes de l'Exposició Universal de que parlavem al començament d'aquesta relació, i les altures del jardí de Passy abrigaven l'Edem de l'amorosa parella. El pare de N'Iclea, qui havia estat sobtadament cridat a Tuniç, havia vingut amb una collecció d'armes arabiques pera l seu museu de Christiania. La seva intenció era tornar aviat a Noruega, i s'era convingut, entre la jove noruega i el seu amic, que l llur casament tindria lloc en la patria d'ella, per la diada aniversaria de l'aparició misteriosa.

El llur amor era, per sa natura mateixa, ben allunyat de totes aquelles unions banals, fundades les unes sobre l groller plaer sensual, les altres sobre d'interessos més o menys

disfreçats, que representen la major part dels amors humans. El llur esperit cultivat els aïllava en les regions superiors de la pensa, la delicadesa dels llurs sentiments els mantenia en una atmosfera ideal on tot el pès de la materia era oblidat, l'impressionabilitat extrema de llurs nervis, la finesa exquisida de totes les llurs sensacions, els enfonsava en uns extasis d'on la voluptat semblava infinida. Si s'estima en altres mons, l'amor no hi pot pas esser ni més profund ni més exquisit. Tots dos haurien estat, per un fisiòleg, el testimoni vivent del fet que, contràriament a l'apreciació vulgar, tots els goigs vénen del cervell, l'intensitat de les sensacions corresponent a la sensibilitat psíquica de l'esser.

París era per ells, no pas una ciutat, no pas un món, sinó l teatre de l'història humana. Hi visqueren els segles desapareguts. Els vells barris, encara no destruïts per les transformacions modernes; la Cité, am Notre-Dame, Saint-Julien-le-Pauvre, d'ont els murs recorden encara Chilperic i Fredegonda; els casals antics on habitaren Albert *el Gran*, el Dant, Petrarca, Abelard, l'Universitat vella, anterior a la Sorbona, i dels mateixos segles desapareguts, el claustre Saint-Merry, amb els seus foscos carrerons; l'abadia de Saint-Martin; la torre de Clovis, sobre

la montanya Sainte-Geneviève; Saint-Germain-des-Prés, recordança dels Merovingis; Saint-Germain-l'Auxerrois, d'on la campana tocà l somatent de Saint-Barthélemy; l'angelica Chapelle del palau de Lluís IX; totes les recordances de l'història de França foren objecte dels llurs romiatges. Entremig de la generació, ells s'aïllaven en la contemplació del passat i veien ço que gairebé ningú no sab veure.

Així la ciutat immensa ls parlava l seu llenguatge d'altre temps, jatsia quan, perduts entre les quimeres, els grifons, les pilastres, els capitells, les arabesques de les torres i de les galeries de Notre-Dame, veien a llurs peus el rusc humà adormir-se en la calitge del vespre; jatsia quan, aixecant-se més alt encara, ells cercaven desde l cim del Pantheon, de reconstituir la forma antiga de París i el seu engrandiment secular, desde ls emperadors romans qui habitaven les Thermes fins an En Felip August i als seus successors.

El sol de primavera, els lilars en flor, les joïoses matinades de Maig, plenes de canturies d'aucells i d'excitacions nervioses, a voltes els llençaven lluny de París, a la ventura, en les prades i en els boscos. Les hores fugien com l'halè de la brisa; la jornada havia desaparegut com un sòn, i la nit continuava l

diví somni d'amor. En el món torbillonant de Jupiter, ont els dies i les nits són més de dugues vegades més ràpids que ací i no duren ni tant sols deu hores, els aimadors no veuen pas les hores esvair-se més depressa. La mesura del temps es en nosaltres.

Un vespre, tots dos eren asseguts sobre l teulat sense barana de la torre vella del castell de Chevreuse, acostats l'un vora l'altre en el centre, d'on se domina sense obstacle tot el paisatge envoltant. L'aire tebi de la vall pujava fins an ells, tot impregnat dels perfums salvatges dels boscos veïns: la busqueta cantava encara, i el rossinyol assajava, en l'ombra naixent dels bosquets, el seu melodiós cantic an els estels. El sol s'acabava de pondre en un enlluernament d'or i d'escarlata, i sols l'Occident restava illuminat amb una claror encara intensa. Tot semblava adormir-se en la sina de l'immensa natura.

Una mica palida, emperò illuminada an la claror del cel occidental, N'Iclea semblava penetrada per la llum i illuminada interiorment de tant que la seva carn era clara, delicada, ideal. Els seus ulls, negats en vaporós llanguiment, la seva petita boca infantivola, lleument mig-oberta, semblava perduda en la contemplació de la llum occidental. Recolzada sobre l pit d'En Spero, els braços

enllaçats al voltant del seu coll, ella s'abandonava a la seva somniesa, quan un estel fugent vingué a atravesar el cel precisament dessorre la torre. Ella tremolà, una mica supersticiosa. Ja ls més brillants estels apareixien en lo pregon del cel: molt amunt, quasi an el zenit, Arcturus, d'un groc d'or lluent; vers l'Orient, força elevada, Vega, d'una blancor pura; al Nord, Capella; a l'Occident, Castor, Pollux i Procyon. Se començava també a distingir els set estels de l'Óssa Gran; l'Espiga de la Verge, Regulus. Insensiblement, d'un a un, els estels venien a puntuar el firmament. L'estel polar signava l sol punt immutable de l'esfera celest. La lluna sortia, el seu disc rogenc lleugerament encetat per la fase minvant. Mars lluia entre Pollux i Regulus, al Sud-Oest; Saturn, al Sud-Est. El crepuscol lentament feia lloc al misteriós reialme de la nit.

«No ho trobes, — féu ella, — que tots aquests astres són com ulls que ns miren?»

— Ulls celests com els teus. Què poden veure sobre la Terra de més bell que tu... i que l nostre amor?

— Emperò... — afegi ella.

— Sí, emperò, el món, la familia, la societat, els usatges, les lleis de la moral, què se jo encara? Entenc els teus pensaments.

Nosaltres havem oblidat totes aquestes coses pera no obeir més que a l'atracció, com el Sol, com tots aquests astres, com el rossinyol que canta, com la natura entera. Aviat farem an aquells usatges socials la part que ls pertoca i podrem pregonar obertament el nostre amor. Es que serem més feliços? Es possible d'esser més feliç que ho som en aquest mateix moment?

—Sóc teva, —respongué ella. — Per mi jo no existeixo pas: sóc anorreada dins la teva llum, en el teu amor i dins la teva felicitat, i no desitjo res, res més. No. Jo pensava en aquests estels, en aquests ulls que ns miren, i em preguntava on són ara tots els ulls humans qui ls han contemplat, de millers d'anys ençà, com ho fem aquest vespre, on són tots els cors que han bategat com batega en aquest moment el nostre cor, on són totes les ànimes que se són barrejades en petons sens fi en el misteri de les nits desaparegudes.

—Tots existeixen. Res no pot esser destruit. Nosaltres associem el cel am la terra i tenim raó. En tots els segles, a tots els pobles, entre totes les creences, l'humanitat sempre ha demanat an aquest cel estellat el secret del seu destí. Allò era una mena d'en-devinalla. La Terra es un astre del cel, com

Mars i Saturn, que veiem allà baix, terres del cel, obscures, illuminades pel mateix sol que nosaltres i com tots aquests estels que són sols llunyans. La teva pensa tradueix ço que l'humanitat ha pensat desde que existeix. Tots els esguards han cercat en el cel la resposta al gran enigma, i desde ls primers jorns de la mitologia, es Urania qui ha respost.

» I es ella, aquesta divina Urania, qui respondrà sempre. Té en les seves mans el cel i la terra; ens fa viure en l'infinit... I després, personificant en ella l'estudi de l'univers, el sentiment poetic dels nostres pares, per ventura no sembla haver volgut completar la ciencia am la vida, la gracia i l'amor? Ella es la musa per excellença.. La seva bellesa sembla dir-nos que pera comprendre verament l'astronomia i l'infinit, s'ha d'esser... enamorat.»

La nit s'apropava. La lluna, aixecant-se lentament en el cel oriental, vessava en l'atmosfera una claror que insensiblement substituïa la del crepuscol, i ja en la ciutat a llurs peus, sota ls bosquets i les ruïnes, alguns llums apareixien d'ací i d'allà. S'havien aixecat i s'estaven drets, en el centre del cim de la torre, estretament enllaçats. Ella era bella, enquadrada en l'aureola de la seva cabellera, d'ont els rinxos flotaven sobre les seves es-

patlles; bufades d'aire primaverenc, impregnades de perfums, violes, violers, lilars, roses de maig, pujaven dels jardins veïns. La solitud i el silenci els envoltaven. Un llarg petó, al menys el centèsim, d'aquella amanyagadora diada de primavera, acoblà ls llurs llavis.

Ella somniava encara. Un somris fugitiu illuminà sobtosament la seva cara i se n'anà, esvaint-se com una imatge que passa.

«En què penses?—digué ell.

—Oh! Res. Una idea mundana, profana, una mica lleugera. Res.

—Emperò, què?—féu ell, tornant-la a agafar en els seus braços.

—I bé! Jo m'preguntava si... en aquells altres mons se té una boca... car, veus?... el petó... els llavis...»

Així passaven les hores, els dies, les setmanes, els mesos, en una unió íntima de tots llurs pensaments, de totes llurs sensacions, de totes llurs impressions. El sol de Juny brillava ja en el solstici, i el moment de la partença cap a la patria de N'Iclea era arribat. A l'epoca fixada, ella partí am son pare vers Christiania.

En Spero ls seguí alguns dies més tard. L'intenció del jove savi era sojornar a Noruega fins a la darrevera i de continuar-hi ls estudis que havia empresos l'any abans sobre

les aurores boreals, observacions per ell tant particularment interessants, i que tot just havia tingut el temps de començar.

Aquesta estada a Noruega fou la continuació del més dolç dels somnis. La rossa filla del Nord envoltava l seu amic d'una aureola de perpetua seducció que pot-ser li hauria fet oblidar pera sempre les atraccions de la ciencia, si ella mateixa no hagués tingut, com havem vist, un gust personal insaciable pera l'estudi. Les experiences que l'infadigable cercador havia fetes sobre l'electricitat atmosferica, l'interessaven tant com an ell. Ella també volgué donar-se compte de la natura d'aquelles flames misterioses de l'Aurora boreal que vénen al vespre a palpitar en les altures de l'atmosfera; i com la serie d'aquestes investigacions el portaven a desitjar una ascensió en glòb destinada a anar a sorprendre l fenomen fins a la seva font, ella també sentí l mateix desig. Ell assajava de dissuadir-la, no essent pas sense risc aqueixes experiences aeronautiques. Més la sola idea d'un perill a compartir hauria bastat pera fer-la sorda a les súpliques de l'estimat. Després de llargues vacil·lacions, En Spero se decidí a emportar-se-la amb ell i preparà, a l'Universitat de Christiania, una ascensió pera la primera nit d'aurora boreal.

V

L'AURORA BOREAL

Les perturbacions de l'agulla imantada havien avisat l'arribada de l'aurora abans mateix de la posta del sol i havien començat l'inflament de l'aerostat am gas hidrogen pur, quan, en efecte, el cel deixà veure en el Nord magnetic aquella coloració d'or verd transparenta que es sempre indici segur d'una aurora boreal. En poques hores els preparatius foren acabats. L'atmosfera, enterament neta de nuvols, era d'una limpidesa perfecta; els estels llampugaven en el cel, en la sina d'una obscuritat pregona, sense clar de lluna, atenuada solament vers el Nord per una llum dolça elevant-se en forma d'arc dessorre un segment obscur, i llençant en les altures de l'atmosfera lleugers raigs roses i una mica verds que semblaven les palpitations d'una vida desconeguda. El pare de N'Icléa, qui assistia a l'inflament de l'aerostat, poc se dubtava de la partença de la seva filla; més en el darrer moment ella entrà en la barqueta com pera visitar-la, En Spero féu una

senyal i l'aerostat s'aixecà lentament, majestuosament, per damunt de la ciutat de Christiania, que aparegué illuminada per millers de llumenetes, dessota ls dos viatgers aeris, i disminuí de grandaria allunyant-se en la negra profunditat.

Aviat l'aerostat, emportat per una ascensió obliqua, planà sobre de les negres campinyes i les clarors palidents desaparegueren. El brugit de la ciutat s'era allunyat al mateix temps; un silenci profon, el silenci absolut de les altures, envoltà l'esquif aeri. Impressionada per aquest silenci sèns igual, pot-ser, sobre tot, per la novetat de la seva situació, N'Iclea s'acostava an el pit del seu temerari amic. Pujaven rapidament. L'aurora boreal semblava baixar, extenent-se sota ls estels com un ondulant cortinatge de moaré d'or i de porpra, recorregut per esgarrifances electriques. Mitgençant una petita esfera de cristall habitada per cuques de llum, En Spero observava ls seus instruments i inscrivía les llurs indicacions corresponents a les altures encaçades. Quina joia immensa pera l cercador! En pocs minuts anava a planar al cim de l'aurora boreal, anava a trobar resposta a la qüestió de l'altura de l'aurora boreal, vanament posada per tant de fisics, i sobre tot pels seus estimats mestres, els dos grans

«psicòlegs i filòsops», N'Ærsted i N'Ampère.

L'emoció de N'Iclea s'era calmada.

«I, doncs, que has tingut por? — li demanà l seu amic. — L'aerostat es segur. No cal pas témer cap accident. Tot es calculat, baixarem d'ací una hora. No hi ha ni ombra de vent a Terra.

— No, — féu ella, mentres que una lluiçor celest l'illuminava amb una transparent claror rosa; — però es tant estrany, es tant bell, es tant diví! I es tant gran pera mi, tant petita! He tremolat un instant. Me sembla que t'estimo més que mai... »

I, posant-li ls braços al voltant del coll, N'Iclea l'abraçà en una estreta apassionada, llarga, sense fi.

L'aerostat solitari vogava en silenci en les altures aeries, esfera de gas transparent tancada en una prima coberta de seda, de la qual se podia regonèixer, desde la barqueta, les zones verticals anant a unir-se al cim, en el cercol de la valvula, la part inferior restant llargament oberta per la dilatació del gas. L'obscura claror que cau dels estels, de la que parla En Corneille, hauria estat prou, en defecte de les lluiçors de l'aurora boreal, pera permetre de distingir l'ensemble de l'esquif aeri. La barqueta sospesa a la xarxa que envolquellava l'esfera de seda era lligada mit-

gençant vuit cordes solides teixides en els vimets de la barqueta i passant sota ls peus dels aeronautes. El silenci era profon, solemnia: s'haurien pogut sentir els batecs dels llurs cors. Els darrers sorolls de la terra havien desaparegut. Se vogava a cinc mil metres d'alçaria, amb una velocitat ignorada, el vent superior enduent-se l vaixell aeri sense que sen sentís el més petit halè dins la barqueta, pus que l glòb es immergit dins l'aire que camina, com una simple molecula relativament immobil en la corrent que se l'emporta. Sols habitants d'aquelles regions sublimes, els nostres dos viatgers fruïen d'aquella sïtuació d'exquisida felicitat que ls aeronautès coneixen quan han respirat aquell aire viu i lleuger, dominat les regions baixes, oblidat en aquell silenci dels espais totes les vulgaritats de la vida terrestre, i mellor que cap dels llurs davanters apreciaven aquella situació unica, doblant-la, decuplant-la pel sentiment de la llur propria benhaurança. Parlaven en veu baixa, com si temessin d'esser escoltats pels angels i de veure esvaïr-se l'encís magic que ls tenia sospesos en la proximitat del cel... A voltes unes clarors sobtoses, uns raigs de l'aurora boreal, arribaven a tocar-los: després tot retornava a una obscuritat més pregona i més insondable.

Vogaven així en llur somni estellat, quan una fressa sobtada arribà a les llurs orelles, com un xiulet apagat. Escoltaren, s'abocaren per damunt de la barqueta, pararen l'orella. Aquella fressa no venia pas de terra. Era un murmuri electric de l'aurora boreal? Era alguna tempesta magnetica en les altures? Semblava que venien llampecs del fons de l'espai, envoltar-los i esvair-se. Escoltaren pantejant. La fressa era vora d'ells... Era l gas que s'escapava de l'aerostat.

Jatsia que la valvula s'hagués obert ella mateixa, jatsia que am llurs moviments haguessin fet pressió sobre la corda, el gas fugia!

En Spero s'adonà desseguida de la causa d'aquesta fressa inquietant, més fou am terror, car era impossible de tancar novament la valvula. Examinà l barometre, que començava a pujar lentament: l'aerostat començava, doncs, a baixar. I la caiguda, lenta primer, emperò inevitable, devia anar creixent en proporció matematica. Sondejant l'espai inferior vegé les flames de l'aurora boreal reflectar-se en el limpid mirall d'un llac immens.

El glòb baixava am velocitat i no era més que a tres mil metres del sol. Conservant en aparença tota la seva calma, més

no fent-se cap illusió sobre l'imminència de la catastrofe, el malhaurat aeronauta llençà succesivament per l'orla ls dos sacs de llast que restaven, les mantes, els instruments, l'ancora, i deixà la barqueta buida; més aquest alleugerament, insuficient, sols serví pera disminuir un instant la velocitat adquirida. Baixant o més aviat caient ara amb una rapidesa inaudita, el glòb arribà depressa a pocs centenars de metres solament dessobre l llac. Un vent intens se posà a bufar de baix a dalt i a xiular a llurs orelles.

L'aerostat s'arremolinà sobre sí mateix com emportat per una mànega. Tot d'un cop En Jordi Spero sentí una abraçada violenta, un llarg petó sobre ls llavis: «Mestre meu, el meu Déu, el meu tot, jo t'estimo!» exclamà ella. I, separant dugues cordes, se va precipitar en el buid.

El glòb, desllatat, tornà a pujar com una fletxa: En Spero era salvat.

La caiguda del cos de N'Iclea a l'aigua profunda del llac produí una ramor sorda, estranya, esglaiadora, en mig del silenci de la nit. Boig de dolor i de desesperació, sentint els seus cabells ericats sobre l seu crani, obrint els ulls pera no veure res, emportat altre cop per l'aerostat a més de mil metres d'alçaria, se sospesà de la corda de la valvula,

en l'esperança de tornar a caure vers el lloc de la catàstrofe; més la corda no va pas funcionar. Cercà, palpà, sense resultat. Sota la mà trobà l vel de la seva estimada, que havia restat enganxat a una de les cordes; vel lleuger perfumat encara, tot impregnat de l'olor ubriagadora de sa bella companya. Mirà bé les cordes, cregué regonèixer la marca de les manetes crispades, i, posant les seves mans en el lloc on pocs segons abans N'Iclea havia posat les d'ella, ell se llençà.

Un instant el seu peu restà agafat en el cordam: més tingué la força de desembolicar-se i caigué, donant voltes, en l'espai.

Una barca de pescador que havia assistit a l'acabament del drama havia fet tota vela vers el punt del llac on la donzella s'havia tirat, i havia conseguit retrobar-la. No era pas morta. Més tota l'assistència que li prodigaren no va pas poder impedir que la febre l'agafés i ne fes presa. Els pescadors arribaren a la matinada a un petit port de les vores del llac i la transportaren a llur modesta cabana sense que ella tornés en sí. «Jordi! — deia obrint els ulls. — Jordi!» I això era tot. L'endemà sentí que la campana del poblet tocava a morts. «Jordi! — ella repetia. — Jordi!» Havien retrobat el seu cos, en estat de pasta informe, a certa distancia de la riba:

la seva caiguda, de més de mil metres d'alçaria, havia començat dessorre l llac; més el cos, servant la velocitat horitzontal adquirida per l'aerostat, no havia pas caigut verticalment: havia baixat obliquament, com si hagués relliscat a lo llarg d'un fil seguint al glòb en la seva marxa, i havia caigut com una massa precipitada del cel, en un prat vorejant les ribes del llac, havia deixat, profundament la marca del seu cos en el sòl, i havia rebotert a més d'un metre del lloc de caiguda; fins els seus ossos eren esmicolats en pols i el cervell havia fugit del front. La seva fossa tot just s'era tancada, que va caldre cavar al seu costat la de N'ICLEA, morta repetint am veu apagada: «Jordi! Jordi!»

Una sola pedra recobria les llurs dos tombes, i la mateixa saula extengué la seva ombra sobre l llur repòs. Encara avui, els riberencs del bell llac de Tyrifiorden conserven en els llurs cors la recordança melancòlica de la catàstrofe, devinguda gairebé llegendària, i no s mostra pas la pedra sepulcral an el viatger sense associar a la llur memòria la recança d'un dolç somni esvait.

TAULA

PRIMERA PART

	<u>Pags.</u>
Somni d'adolescència	7
La Musa del Cel. Viatge entre ls Univer- sos i els Mons. Les humanitats desconegudes	14
Varietat infinida dels sers. Les meta- morfosis	26
L'Infinit i l'Eternitat. El Temps, l'Es- pai i la Vida. Els horizons celests .	34
La llum del Passat. Les Revelacions de la llum	44

SEGONA PART

La Vida	55
L'Aparició	66
<i>To be or not to be</i>	77
Amor	95
L'Aurora Boreal	110